

**Núm. 67. Segona època
gener-març 2001**

3 **Tres aniversaris**
Editorial

4 **Europa i les Nacio-
nalitats agressives**
Moisès Broggi

12 **Cop d'ull sobre la
historiografia catalana
de la Restauració a
la Guerra Civil**
Jordi Galí

17 **ENTREVISTA**
Joan Costa i Bou
Manel Canals

22 **Cloenda a
l'homenatge d'en
Ramon Juncosa**

28 **El Pactisme**
Arnau Figueras

32 **Debat sobre el MACBA**
Jordi Barnadas

33 **NOTÍCIA DE CINEMA**

37 **NOTÍCIA DE LLIBRES**

Núm.
67

La Revista Relleu és fruit de la iniciativa del Grup d'Estudis Nacionalistes i de la col·laboració amb la Fundació Relleu.

**Grup d'Estudis Nacionalistes • Centre d'Estudis Carles Cardó
Barcelonesa d'Edicions • Associació cultural "Mestre de Taüll"**

Revista Relleu

Rambla de Catalunya, 15, pral.
Tel. 93 317 05 85
08007 Barcelona
Preu: 800 ptes.

Directors:

Montserrat Boixareu i Jordi Sales.

Consell de Redacció:

J. Barnadas, A. Buch, Ll. Campanyà, M. Canals
J. Capdevila, M. Díez, G. Farell, J. Galí,
I. Genovès, X. Ibáñez, A. Matosas,
J. Monclús, J. Monserrat, M. A. Oriols,
R. Tremosa, R. Terradas.

Nom
Cognoms
Adreça
Telèfon Població
Comarca

DOMICILIACIÓ DE REBUTS EN BANC o CAIXA
Sr. Director, li plego que atengui, amb càrrec al meu compte/libreta, els rebuts que li presentarà la Fundació Relleu.

Nom i Cognoms del titular
Nom del Banc o Caixa
Adreça de l'agència
Població
Codi Compte Client (CCC)
Entitat Oficina Control Núm. Compte
Data.....
Signatura del titular del compte o la llibreta

Butlleta de subscripció a la revista RELLEU

Desitjo rebre periòdicament la revista RELLEU a partir del núm. ■ ■
Subscripció anual (4 núm.): 3.000 pts.
Fotocopieu i retalleu aquesta butlleta i trameteu-la a **Revista Relleu**
Rambla de Catalunya, 15 pral.
08007 Barcelona

TRES ANIVERSARIS

Editorial

Aquest any 2001 fa cent anys d'unes importants eleccions a l'Ajuntament de Barcelona i de la Lliga Regionalista de Catalunya. També fa setanta anys del 14 d'abril de 1931, de la República i de l'Esquerra Republicana de Catalunya. I finalment fa trenta anys de la constitució l'any 1971 de l'Assemblea de Catalunya. La confluència d'aquests tres aniversaris no hauria de passar, certament, amb la nostra indiferència; però tampoc amb una commemoració eufòrica, sincrètica i confusa com si poguéssim celebrar tres fites clares d'una vertebració espiritual i política els efectes benèfics de la qual ens arribessin fins avui.

Únicament amb la nostra imaginació podríem forjar-nos la il·lusió d'una tradició contínua d'una mínima definició nacionalista, catalanista, o com es vulgui anomenar-la. Sovint el que hom imagina és el que manca. Fer gestos potencials d'una unanimitat retòrica sobre la significació d'aquestes dates per al conjunt del poble català fóra encara més penós que el silenci. Ens cal des d'una noble perplexitat ben oberta a l'extraordinari moviment de la Renaixença, considerar el misteri de l'horitzó de violència, el sofriment, la por i la covardia que ben sovint ens han acompanyat al llarg del segle XX i, saltant més enllà del confinament en les dimensions més estrictes d'una

pretesa identitat i resistència cultural, fer una doble reflexió amb una real i ben sincera vocació d'universalitat, això és, adreçada a totes les vides i memòries reals de tot el poble de Catalunya. No s'hi val a persistir en el guirigall confús de lobbys molt immediats d'interessos a la curta, afany de protagonisme amb disfresses de traça política i retòriques de càlcul prudent que semblen guiades per esforços d'ideals de regeneració. Aquesta música ja està cansant el país més que el seu propi cansament; aquest espectacle comença a avergonyir el país més que la

seva vergonya de poble desconcertat, mancat de nord i ben sovint derrotat.

La doble reflexió que és molt urgent i que des de les planes d'aquesta revista ja

hem començat té com a objectius a) reformular i difondre els eixos de la totalitat de la nostra memòria amb un llenguatge net i clar. b) promoure vocacions que treballin durant l'espai de tota la seva vida per una vertebració de l'espai central de la nostra vida col·lectiva, sense retrets mutus ni culpabilitzacions còmodes, i sense la repetida exclusió de compatriotes que fan nosa sobretot a aquells que, sense cap sacrifici real de les seves vanitats i sense cap renúncia efectiva, disfruten o pretenen disfrutar dels avantatges de pretesos lideratges. ●

**Sovint el que hom imagina
és el que manca**

EUROPA I LES NACIONALITATS AGRESSIVES

Moisès Broggi

*Conferència pronunciada
al Fòrum Jaume Vicens Vives
el gener de 2000
pel cirurgià Moisès Broggi,
nascut a Barcelona l'any 1908.
Recentment acaba de publicar
el seu primer llibre de memòries.*

En el moment actual, en què s'està gestant la unió d'Europa, es planteja com assumpte de primer ordre, el problema de les nacionalitats, perquè cal tenir en compte que existeixen diferents tipus de nacionalitat, que poden reduir-se a dues formes principals. Una d'elles, que és la tradicional, està constituïda per aquells pobles que formen una unitat cultural, aglutinada per una llengua i literatura pròpies i una història comuna. Constitueixen, per tant, entitats essencialment culturals més que polítiques.

Un altre tipus, són aquelles nacionalitats que van unides al poder, constitueixen els Estats-Nacionals i que són més polítiques que culturals. Un dels majors errors en aquestes darreres és l'exageració del sentiment natural que va unit al concepte de nació, un derivat del qual és el fenomen conegut amb el nom de fonamentalisme. Es tracta d'una actitud humana que pot aparèixer en qualsevol moment i en la qual l'absolutització d'una forma de pensar enfront de qualsevol altra, va associada a la intolerància. Generalment, aquesta posició és adoptada per comunitats que disposen de poder i consitueixen una amenaça per a tothom.

A Europa, les àrees geogràfiques dels pobles autòctons no coincideixen amb les fronteres dels estats i en la major part d'aquests, junt a pobles majoritaris, hi conviuen minories secularment assentades i avui encara són molts els que creuen que sols són nacions aquells pobles que estan organitzats en forma d'estats. Tal és l'opinió general dels anomenats Estats-Nacionals que formen el mapa polític d'Europa.

En primer lloc, ens hem de preguntar sobre si les nacions han d'unir-se les unes amb les altres, o bé si cada una ha d'anar pel seu compte. Actualment hi ha raons de pes que ens diuen que ha de prevaldre la unitat sobre la desunió, ja que es veu a venir que en un pròxim futur el concepte nacional, tal com avui l'entendem, quedarà depassat i que tots els estats es veuran obligats a reconèixer autoritats supra-nacionals, que poden esdevenir totals, de tal forma que el ciutadà del món podrà ser una realitat a la qual tots hem d'aspirar.

Donant un cop d'ull a la història, veiem que al llarg del temps ha tingut lloc una marcada tendència vers les unitats més extenses, buscant una major sobirania i així és com s'han fet tots els imperis del món, lluitant i atacant-se els uns els altres, invocant sempre un interès vital. I és que els Estats-Nacionals necessiten disposar d'un espai geogràfic el més dilatat possible. Aspiració que els condueix a una exaltació de la consciència col·lectiva com a poble i a un aïllament envers els altres pobles, de tal forma que tendeixen a separar-se els uns dels altres, i a un desconeixement mutu i progressiu, tant en el terreny cultural com també amb repercussió sobre les relacions econòmiques. El seu ideal seria arribar a l'autarquia social, cosa que, com és natural, mai poden aconseguir. Es tracta d'evitar qualsevol influència de fora i de no afavorir en res als pobles veïns. Ara bé, per a fomentar aquestes tendències, cal crear i mantenir un ambient de superioritat i de defensa davant dels altres pobles que, com és natural, han de ser considerats com inferiors al propi. També es sol fer un llistat d'aquelles qualitats humanes que consideren positives i que ells s'autoatribueixen, mentre que els altres se'ls carrega amb tots els defectes. En els estudis d'història es silencien

els assoliments de tota mena als pobles menyspreats, exagerant-ne qualsevol episodi negatiu, mentre que en l'estudi del propi passat es passen per alt tots els defectes i atrocitats comesos.

A Europa, aquesta actitud d'animadversió entre els diferents estats ha durat gairebé fins ara i va adquirir un grau culminant a primers de segle, quan es discutien en una darrera fase els límits i distribució dels imperis colonials. El Prof. Kreschmer de Tübingen, en un interessant treball sobre psicologia col·lectiva, ens explica com abans de la primera guerra mundial, els alemanys es sentien defensors de tots els drets, dels bons costums i de la sana cultura, mentre que els francesos serien uns desordenats, bruts, poc responsables i culturalment degenerats. En canvi, els francesos qualificaven als alemanys d'avars, arrogants, grollers i estúpids. Propaganda absurda que demostra l'ambient que dominava aleshores Europa i que tingué una repercussió sobre la gent dels respectius països, que en la seva inconsciència, acabaren acceptant i gairebé demanant la guerra, demostrant-se amb això la increïble influència que tenen els mitjans de comunicació damunt de les multituds.

Naturalment, per a crear i mantenir aquests prejudicis, es necessita posar en moviment mètodes especials d'educació per als joves, d'informació per als adults i manipular els mitjans de comunicació. Desgraciadament totes aquestes característiques d'arrogància ridícula i de discursos sobre la superioritat d'un país, són ben coneguts de tots nosaltres de quan el llarg temps de la política franquista.

Com a conseqüència d'aquesta autoexaltació i d'infravaloració dels altres, se'n ressenten les relacions comercials, econòmiques i culturals. Es redueixen els intercanvis, els viatges i les visites dels uns amb els altres i s'inicia un cor-

rent de desconeixement mutu que condueix fàcilment a l'odi i a l'agressivitat.

Aquestes contraposicions queden particularment marcades en aquells llocs on els diferents pobles no estan separats per fronteres estatals, sinó que els uns viuen dintre dels altres en forma de minories incloses dins d'un Estat dominant, que en forma de majoria està amenaçant continuament la seva existència. Situació que era la general a l'Europa de primers de segle, especialment a l'Europa central i oriental, amb els grans imperis rus, otomà i austríac, que tenien nombroses minories dins del seu territori, i que van quedar desmantellats després de la Gran Guerra. No obstant, aquesta mateixa situa-

ció segueix donant-se avui dia en alguns països de la mateixa Europa.

Analitzant aquest punt, en el fons d'aquestes tensions no hi trobem cap tipus de diferència que faci els pobles totalment incompatibles, a no ser que sigui l'ambició de poder per part de les majories nacionals estatals, que aspiren a sotmetre i dominar les minories relegades legalment i econòmicament. En tots els casos, sense excepció, apareix una tendència a absorbir aquests pobles minoritaris per a poder-los dominar millor i disposar així d'un territori unificat on poder exercir plena autoritat, arribant per aquest camí a negar la mateixa existència de les dites minories. Les particularitats genuïnes dels pobles es veuen amenaçades i el sol plantejament de la seva consciència com a poble es converteix en controvèrsia política, tota manifestació d'identitat és considerada delictiva, a tot el qual s'afegeix la relegació econòmica i la manca o insuficiència de participació en l'administració i en el govern. Davant d'aquesta situació, el millor camí que poden adoptar aquells que es troben talment maltrac-

“Totes aquestes característiques d'arrogància ridícula i de discursos sobre la superioritat d'un país, són ben coneguts de tots nosaltres de quan el llarg temps de la política franquista”

tats, és aplegar-se al voltant de la cultura pròpia, que és l'únic que uneix de debò tots els membres del grup. Els cal reforçar amb tots els mitjans possibles la consciència com a poble, com entitat pròpia i no sols per a mantenir aquesta cultura, sinó també per aconseguir una possibilitat d'actuació més eficient, per medi del conreu de l'idioma, la literatura i altres béns culturals i donant un sentit al passat polític, commemorant les grans gestes dels avantpassats. Així és com, d'aquesta manera va creant-se una política que augmenta progressivament la distància entre les minories i l'estat dominant i no té res d'estrany que les dites minories es rebel·lin, començant per demanar l'autonomia cultural i acabant exigint la total separació.

Els Estats-Nacionals, acostumats a emprar la força com a medi dissuasori habitual en les seves actuacions davant dels conflictes, s'hi llencen fàcilment i poden arribar a intentar la deportació massiva o la anihilació. Fets que s'han produït en gran escala en l'imperi socialista rus i ara recentment a l'Estat-Nació iugoslau, amb els resultats que tots coneixem.

Per entendre bé tot això, cal conèixer la història i les forces que existeixen en el fons d'aquests estats que avui constitueixen Europa i que, contràriament al que molts es pensen, no tenen res de sagrat ni d'inamovible, ja que tots ells són el resultat d'arranjaments més o menys estructurats en mig de les més diverses circumstàncies i en realitat no són altra cosa que entitats artificials i temporals.

Això ja ve de molt lluny. Fa més de dos mil anys, el gran historiador Tucídides ja ens deia en el seu llibre sobre les guerres del Peloponès que la història de la humanitat no era més que la història de les guerres. Sempre és el mateix, uns que volen dominar uns altres i lluiten per aconseguir-ho. Tots els imperis del món s'han fet de la mateixa manera, lluitant i atacant des-

piadadament veïns per a sotmetre'ls o exterminar-los, establint després límits o fronteres físiques i demogràfiques. En aquest llarg procés d'expansió política i de consolidació de les conquestes, el més gran ha absorbit el petit i el fort el dèbil i cada un d'ells és el resultat d'un llarg procés de segles de lluites. Com exemple, només cal pensar en la quantitat de sang vessada pels camps de la Bretanya, la Normandia i el Llenguadoc que ha costat la unitat de França i, pel que fa a Espanya, les guerres i les pèrdues que s'han hagut de sofrir per tal de tenir sotmesa Catalunya.

Ara bé, aquesta tendència conqueridora i imperialista, encara segueix present en algun dels Estats-Nacionals que formen el mapa d'Europa. Tots tenim a la vista les terribles conse-

qüències del rebuig de la majoria sèrbia en reconèixer els drets de les minories nacionals incloses en el seu territori. Aquests estats, recolzats en la força, s'han forjat un dret internacional que ha propiciat un estat de guerres constant. De tant en tant, però,

alguna ment clarivident s'ha preguntat si aquesta via era la més apropiada per a la salut de la humanitat i que potser el camí de les sobiranes nacionals no era el més encertat.

Davant de tot això, hom es pregunta el perquè de la persistència d'aquesta situació. En principi, els directament interessats en el seu manteniment són els polítics i els components d'aquells cercles influents de la vida social, als quals se'ls obren perspectives de poder i de riquesa. El que els interessa en primer lloc, no és el manteniment de la prosperitat o del progrés de cap entitat o forma de cultura, sinó simplement el poder i els beneficis. Amb l'ajut dels mitjans de comunicació, aconsegueixen fàcilment l'adhesió d'amplis sectors de la població, convencent-los dels importants beneficis i protecció que els proporciona la força i la política agressiva de l'Estat, sense deixar veure que la

**Aquesta tendència
conqueridora i imperialista,
encara segueix present
en algun dels Estats-Nacionals
que formen el mapa d'Europa**

lluita de competències i de poder és el camí de la violència. En menys de 50 anys hem vist com França i Alemanya mantenien dos grans enfrontaments militars, que no foren deguts a incompatibilitats nacionals sinó simplement a una política de domini.

Fins ara tots els Estats-Nacionals s'han caracteritzat per una exaltació dels propis valors i de la força, mentre la cultura popular deixava de ser un valor en ella mateixa, anant a remolc de la política i l'economia i d'aquí cap endavant només hi ha un petit pas per passar d'aquest exaltat sentiment col·lectiu de potència a l'agressivitat. Els polítics es posen fàcilment d'acord, dient que el país es veu econòmicament perdut pel bloqueig o fins i tot militarment amenaçat pels altres Estats-Nacionals, dels quals cal defensar-se. Els altres països, convertits en enemics, responen de la mateixa manera i així, amb l'eficient col·laboració dels mitjans de comunicació, va augmentant l'espiral de l'odi fins que després, quan l'amenaça es converteix en un fet real, apareix la por aguditzant les crítiques i els sentiments, que assoleixen un punt culminant. Totes aquestes característiques que hem descrit com a pròpies d'una de les formes de l'actitud nacionalista, són les que han prevalgut fins ara a Europa i són les que ens han portat al seguit ininterromput de guerres grans i petites, que formen la nostra història.

Ara, després de l'última guerra, tot va contra dels Estats-Nacionals, començant per la tendència actual, fomentada pels avenços en els mitjans de comunicació i de transport, que fa que tot tendeixi a expandir-se i a no reconèixer fronteres, tant pel comerç com per la cultura, creant-se una interdependència general. Tot plegat va cap a la unió dels pobles i no cap a la separació. A més, la guerra, que fins ara ha estat el darrer i definitiu element dissuasori de la

política internacional, no pot mantenir-se de cap manera en aquest paper resolutiu habitual, degut al gran poder destructiu de les armes actuals. Aquesta amenaça ha fet canviar moltes coses i sobretot ha fet que tothom s'esforci en arranjar els conflictes, apel·lant a tots els medis possibles abans d'anar a la violència.

Són molts els factors que en el moment actual convergeixen a fer que les nacions tendeixin a la unió i al reconeixement d'autoritats globals i no a l'aïllament. La Unió Europea és un primer pas que s'ha iniciat en aquest sentit, després de les guerres que hem sofert en aquest segle.

Examinant les forces que suporten l'Estat-Nacional, ens trobem que una de les bàsiques és el principi del dret de la majoria. Encara avui

dia, trobem com la major part d'europeus creuen que la superioritat numèrica d'un grup justifica la seva condició de dominant, sense tenir en compte que la democràcia no vol dir que la majoria sempre tingui raó, sinó que a cada grup se li han de respectar els seus drets i, no

obstant, els defensors de l'Estat-Nacional segueixen recolzant-se exclusivament en el principi de la superioritat numèrica. Sobre d'una base tan simple no és d'esperar que puguin establir-se unes bones relacions entre els pobles i malgrat tot, encara segueix predominant a Europa la idea de l'Estat-Nacional com a base jurídica per l'establiment dels estats.

Aquest és, indiscutiblement, l'aspecte dolent del nacionalisme, que és el de l'Estat-Nacional, prepotent i avassallador, però cal tenir en compte que, enfront d'aquesta forma negativa hi ha la francament positiva del nacionalisme com a vinculació del poble en forma d'un conjunt cultural. Aspecte que avui té la màxima importància, ja que sense ell les cultures europees moririen immerses en un món tecnològic. Quan més profund sigui l'arrelament als princi-

**Són molts els factors
que en el moment actual
convergeixen a fer
que les nacions tendeixin
a la unió i al reconeixement
d'autoritats globals**

pis culturals, tant més important és el fet de separar els conceptes de poble i estat, ben al contrari de l'Estat-Nacional, que parteix de la base de què qualsevol poble majoritari té dret a formar i regir un estat, ja que, segons ells, poble i estat formen una entitat inseparable, cosa que vol dir que l'Estat no és un sistema jurídic neutral per a tots els ciutadans, sinó l'expressió de la majoria dominant que, amb això, tindria dret a imposar l'Estat com instrument per assegurar els seus interessos, quedant el camí lliure per a sotmetre les minories. Tal com hem dit, i malgrat la seva absurditat, aquesta fórmula, ha estat fins ara la prevalent. Evidentment, aquesta ha estat la fórmula jurídica més còmoda per a fer valer els interessos d'alguns, que eren els més forts i que encara ho volien ser més, causant grans danys a la majoria de pobles.

Cal dissociar el poble de l'Estat. L'Estat és una entitat que s'ha de mantenir neutra, al sevei de tots els ciutadans i fer que en el seu territori no hi hagi cap poble que domini un altre. Perquè la convivència exigeix que no hi hagi dominadors ni dominats, sinó que tots puguin compartir el territori on viuen, l'administrin i el governin i que l'Estat es desprengui de les seves exaltacions nacionals i es limiti a garantir l'ordre i mantenir la convivència entre la gent i els pobles que habiten en el seu territori.

Tot això que diem no és fàcil, donada la condició humana, més propensa a l'egoisme i a la cobdícia que a l'altruisme i a l'austeritat, però hem de considerar que des de l'última guerra ençà i tal com hem dit abans, les circumstàncies han canviat molt, i ara no són tan favorables al principi de l'Estat-Nacional i del seu concepte de poder lligat a la força com fins ara havia estat, sobretot com a reacció contra la política dels estats totalitaris que conduïren la humanitat a la guerra més espantosa dels segles. A més, actualment amb el progrés de la tècnica del transport i de les comunicacions, el món s'ha tornat petit i la vida moguda dels nos-

tres dies i les interdependències culturals i econòmiques són cada vegada més nombroses i fan que la gent viatgi, es conegui i sigui cada vegada més difícil difondre i mantenir prejudicis que estimulin l'odi i un ambient propici capaç de generar una guerra. La vida moderna exigeix grans espais interdependents, de tal manera que avui a Europa dominen marcadament els acords d'integració, sobre els del refús i aïllament. Davant d'aquest estat de coses, quin sentit té avui dia el manteniment dels Estats-Nacionals? Al ciutadà corrent, al servei del qual ha d'estar l'estat, no li serveix de gaire passar-se la vida sentint per tots costats les magnificències del seu país i les seves glòries militars, sense que pugui treure el cap a fora de les seves fronteres. El que realment necessita és disposar d'un espai, el més gran

possible per a poder viatjar, comprar i vendre sense dificultats de cap mena, formar-se professionalment i poder exercir lliurement el seu ofici o professió.

A més de tot això, hi ha el fet inqüestionable que el progrés de la tècnica ha aconseguit que el poder destructiu de les armes sigui tan gran, que recórrer a la guerra és com anar al suïcidi de la humanitat. Sobre aquest punt, l'historiador Tonybee s'expressa amb una imatge molt significativa quan ens diu: "Ara, amb els arsenals existents, anar a una guerra de debò fóra com si algú es proposés d'anar a veure un match de boxa en el qual ja sabéssim d'antuvi que havíem de quedar KO, no sols el vençut sinó també el vencedor, l'àrbitre i tots els espectadors". Aquest ha estat el gran argument que ha frenat les ànsies imperialistes de molts pobles, que han comprès els perills de l'agressivitat com a arma política i la necessitat de suplir-la extremant els convenis i els acords, i per això s'ha creat a Europa i a tot el món un corrent favorable a aquesta política de convivència que ara estem vivint i que cal aprofitar al màxim per tal que no fracassi. Però és que, a més de tot això, cada vegada es pre-

**L'Estat és una entitat
que s'ha de mantenir neutra,
al servei de tots els ciutadans**

senten més problemes que són d'àmbit general, com són el control i distribució d'aliments, el terrorisme, el tràfic de drogues i d'armes, la defensa de la natura i molts altres que requereixen sistemes de govern que estiguin per sobre dels actuals Estats-Nacionals, que es veuen obligats a cedir gran part del seu poder.

Aquesta idea no és nova, en el curs de la història hi ha hagut ments clarividents que han propugnat el mateix, tal és el cas del nostre Lluís Vives que ja deia al segle XVI que era necessària la instauració d'un govern supranacional per a frenar les tendències agressives dels estats. Després de la guerra del 1914 es va crear amb aquesta intenció la Societat de Nacions, que no va tenir l'èxit que s'esperava, ja que sota la seva jurisdicció es van produir nombrosos conflictes armats, entre ells la guerra d'Abissínia, la formació del desgraciat Comitè de no Intervenció en la nostra guerra civil i el floriment dels estats totalitaris que acabaren amb el gran conflicte mundial dels anys quaranta, que va estar a punt d'acabar amb la civilització occidental, sense que pogués fer-hi res de positiu.

Després de l'any 1945 es varen crear, amb la mateixa idea, les Nacions Unides, aquesta vegada recolzada amb l'organització militar de l'OTAN -que pot considerar-se com un principi del que hauria d'esdevenir una policia internacional- i que han tingut un cert èxit en alguns casos de conflictes armats que s'haurien pogut estendre, si bé en d'altres no han fet res o no han pogut fer-ho i els han deixat consumir. En el cas de Iugoslàvia, per exemple, la seva actuació va acabar sent efectiva, però potser massa tard. De totes aquestes accions positives la més important fou segurament la d'haver aconseguit l'acord de detenció de la cursa armamentística, entre els EUA i la URSS, cursa

disparada que tot el món contemplava amb terror. Tot això pot considerar-se com el començament d'una actuació internacional, destinada a representar un gran paper en un pròxim futur en el sentit de resoldre conflictes i de fer complir els drets humans, i si bé ara se la pot qualificar de poc operant, cal considerar que una de les causes més notòries d'aquesta inoperància ha estat que la major part dels components d'aquestes entitats supranacionals han estat aquells mateixos Estats-Nacionals que s'han format i encara estan influïts per aquelles idees de domini i d'expansió que estan en la base de tots els conflictes i de les guerres, cosa que fa que moltes vegades l'actuació no sigui

afortunada. Cal renunciar al domini i a l'agressivitat ja que mentre hi hagi uns pobles que dominin uns altres no pot haver-hi pau de cap manera i totes les estructures de govern supranacional que es muntin sobre unes bases com aquestes no poden tenir garanties d'imparcialitat.

Una vegada més, les veus més sàvies

s'han deixat sentir i són molts estadistes que ens diuen que cal posar en lloc prioritari els interessos generals per sobre dels de les nacions.

Limitant-nos a Europa, aquí ja teníem l'exemple de Suïssa, formada per quatre nacionalitats diferents, que han conviscut i conviuen perfectament gràcies a una democràcia ben portada, mentre que a pocs quilòmetres al sud, s'ha produït el tràgic espectacle de Sèrbia per no haver trobat la fórmula de convivència i haver volgut arranjar les diferències emprant el mètode clàssic de suprimir-les a sang i foc. No ha estat fins ara, després de tantes guerres i desgràcies, que la humanitat està descobrint que les diferències no separen sinó que enriqueixen.

Cada vegada es presenten més problemes que són d'àmbit general, com són el control i distribució d'aliments, el terrorisme, el tràfic de drogues i d'armes, la defensa de la natura i molts altres

Un altre exemple de pragmatisme entre Estats-Nacionals d'Europa va ser el dels països escandinaus quan decidiren a primers de segle (1905) separar-se políticament, cosa que feren de forma amigable i mantenint una estreta col·laboració. Fet que s'ha repetit recentment entre Txèquia i Eslovàquia. Després de la guerra del 1914 Anglaterra va saber renunciar al domini polític sobre gran nombre de membres del seu gegantesc imperi, segurament el més gran de la història, concedint l'autogovern als seus elements dispersos, cosa que els ha permès, a més d'evitar moltes guerres, mantenir importants relacions culturals i comercials sumament profitoses per ambdós costats. I ara, darrerament, i seguint aquesta mateixa línia de renúncia de sobirania, ha concedit una àmplia autonomia amb part d'autogovern a Escòcia, que forma part del seu mateix territori insular i actualment, està fent tractes amb la regió de Gal·les en el mateix sentit.

També després de la guerra de 1914, les dures condicions de l'armistici de Versalles crearen a Alemanya un ultranacionalisme agressiu que va portar al desastre bèl·lic dels anys quaranta. Amb aquest antecedent i aprofitant la lliçó, en acabar aquesta segona guerra, i per iniciativa americana, es varen atorgar als vençuts crèdits importants i es va fomentar a Alemanya una estructura federal, amb resultats molt positius.

Com pot apreciar-se, amb aquesta breu revisita als diferents estats d'Europa, hom treu la conclusió que la tendència vers la unió és ostensible i imparabile, malgrat que això representi una minva de poder dels Estats-Nacionals. Estem contemplant un fenomen positiu de gran amplitud de cessió de poders, i no solament cap amunt, vers un nivell supranacional, sinó també en sentit lateral, cap a altres països en forma de mercats i convenis, però també cap avall, en el sentit d'alliberar les

regions sotmeses, incrementant les seves autonomies i autogovernos en tot el que sigui possible i no sols perquè puguin preservar la seva identitat i la seva cultura, sinó perquè és de lògica i està plenament demostrat que per resoldre bé els assumptes el poder ha d'estar el més a prop possible d'allà on es plantegen els problemes i el poder centralitzat dels Estats-Nacionals actuals, moltes vegades està massa allunyat perquè es pugui tenir una visió clara dels assumptes i perquè les solucions puguin arribar amb la necessària promptitud i equitat. Cosa que vol dir que els Estats-Nacionals han de cedir poder per totes bandes. Naturalment que aquesta tendència a la distribució de

poders en tots sentits no és fàcil de desenvolupar, ja que topa amb la resistència de certs Estats-Nacionals obstinats en mantenir incòlumes les seves prerrogatives. França, per exemple, està posseïda per una espècie de deliri de grandesa i encara està dominada plenament pel principi

de l'Estat-Nacional, no reconeix cap tipus de minoria ni cap grup que disposi de drets especials. Tots han de ser iguals, tots són francesos. Fa poc, i contra l'opinió de tot el món, va efectuar vuit o deu explosions atòmiques al Pacífic amb gran perill d'alteració de l'equilibri climàtic i ecològic. Un altre cas és el d'Espanya, que després de sofrir un totalitarisme militar de llarga durada, ha entrat en un règim democràtic en el qual s'ha vist obligada a implantar un sistema autonòmic. Però això ha estat fet a contracor de la majoria, que posa tots els obstacles que pot al seu lliure desenvolupament.

Esperem que malgrat aquests inconvenients i resistències, acabarà imposant-se el bon sentit i que la tendència a la unió dels pobles i a la distribució de poders acabarà imposant-se a l'enssem i en tots sentits, local, regional i global. Naturalment que caldrà vèncer aquestes resistències, però hem de tenir en compte que

La tendència vers la unió és ostensible i imparabile, malgrat que això representi una minva de poder dels Estats-Nacionals

la intensitat de les forces que empenyen vers la unió dels pobles i a la globalització del poder són imparables, ja que entre elles cal posar-hi el sentit de supervivència de la humanitat.

El mètode per arribar a la unió, no és el clàssic de la lluita i la conquesta, tal com pretengueren sense aconseguir-ho els grans conqueridors. El somni de Napoleó i també el de Hitler va ser també el d'obtenir la unió d'Europa, però amb tot el poder centralitzat en unes soles mans, naturalment les seves, sense comprendre que amb això sols podien aconseguir una falsa unió entre vencedors i vençuts, entre conqueridors i subjugats, entre els quals la pau mai no és possible. Perquè la unió sigui efectiva i estable no hi ha cap altre camí possible que el de la democràcia, de l'autèntica democràcia, el més autèntica possible, en la qual també hi siguin representades les minories i defensades en els seus drets, considerant que tots els éssers humans han nascut iguals i que com a ciutadans tenen el dret a disfrutar d'una llibertat i d'un dret a escollir els seus representants. Aquests principis que fa molts segles foren enunciats i que molt repetides vegades han estat predicats, ha arribat el moment que siguin posats a la pràctica, perquè quan això esdevingui una idea universal, no serà utòpic poder imaginar un govern de les nacions de caràcter global. Un govern compacte i ben portat, representant a tothom.

**Amb l'exemple de Suïssa
i també dels EUA
el federalisme ha demostrat
ser l'experiment polític
de més èxit per
a la convivència**

És indubtable que la democràcia resulta el millor mecanisme per arribar a organitzar tots els nivells i també el supranacional. Però no en forma d'un poder total centralitzat, sinó en forma federativa, que cada element, estat o nació, cedeixi els poders que s'estipulin a un govern superior, reservant-se d'altres per a si mateix. Amb l'exemple de Suïssa i també dels EUA el federalisme ha demostrat ser l'experiment polític de més èxit per a la convivència i hauria de constituir la base de la unió europea i en el futur potser també el model per una unió mundial.

Per aproximar-se a aquests objectius és necessari un intens treball educatiu, mantenint sempre viva una forta consciència de poble, però sense perdre de vista la situació relativa dels uns respecte als altres i també cal que l'estat es limiti a ser un instrument al servei del poble, considerant sempre que per sobre de la fascinació dels números, de l'economia i del poder, cal posar-hi el valor de la cultura, ja que sols d'aquesta manera pot superar-se la força destructiva de l'egoisme polític nacional que fins ara ha dominat el món.

Cap els anys trenta l'escriptor austríac Herbert Musil, ja ens deia en la seva obra "Der Mann ohne Eigenschaften" (L'home sense qualitats), que "trobar la manera d'organitzar-nos a nivell internacional és potser la darrera oportunitat que Déu ofereix a la humanitat". ●

COP D'ULL SOBRE LA HISTORIOGRAFIA CATALANA DE LA RESTAURACIÓ A LA GUERRA CIVIL

Jordi Galí

Parlar de la nostra historiografia des de 1875 a 1936 és afer d'una certa complexitat. Coincidint amb la Restauració, la Renaixença catalana, que té uns orígens certament molt llunyans, comença a prendre més cos. I la recuperació, la rememoració de la nostra història com a nostra i com a història, hi juga un paper important. Però no hi ha cap institució que pugui prendre la direcció del moviment o, simplement, dins la qual es pugui produir d'una manera una mica ordenada i sistemàtica el treball històric. El 1903, una institució en darrer terme particular, els Estudis Universitaris Catalans, comença a donar forma, almenys, a uns cursos. L'any 1907 la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, que és ja una entitat vinculada a un ens públic, la Diputació, dóna un primer marc de treball seriós. I la Universitat, que no ha tingut Secció d'Història durant la primera dècada, no començarà a esdevenir un centre important d'estudis històrics fins passada la meitat de la segona.

A part d'aquestes mancances institucionals, la historiografia d'aquesta primera època ve marcada per unes característiques peculiars: d'una manera especial la seva vinculació als estudis jurídics i la seva simbiosi amb els estudis literaris i d'història de la literatura. A partir dels inicis del segle XX a aquests camins d'entrada a la història s'hi afegeix el de la història de l'art i l'ar-

queologia així com la museística. I cal no oblidar, sobretot, l'arxivística com a font importantíssima, des del començament del segle XIX.

Moure's en aquest laberint és molt difícil, entre altres coses perquè les iniciatives i els noms que caldria citar són moltíssims. No hi entraré. Prefereixo intentar dibuixar unes línies de força, quedar-me curt quant als noms, però caracteritzar mínimament les persones.

Si ens situem una mica abans de la Restauració, val la pena fer notar com entre el 1860 i el 1890 apareixen tres grans històries de Catalunya. L'any 1863 s'acaba la publicació de la de Víctor Balaguer (1824-1901), el polític vilanoví progressista i tres vegades ministre, d'Amadeu I a Sagasta: literàriament ben travada, poc crítica, la podem qualificar, sense que això sigui desqualificar-la, de romàntica. Està escrita en castellà.

Entre 1876 i 1878 apareix la "Historia crítica (civil y eclesiástica)" d'Antoni de Bofarull i de Brocà (1821-1892), que en certa manera, com indica l'adjectiu "crítica", n'és una rèplica i que més endavant serà traduïda al català.

I el 1887 tenim la història d'Antoni Aulèstia i Pijoan (1849-1908), escrita ja d'entrada en català. Aulèstia fou un dels iniciadors del Centre Excursionista de Catalunya, un home identificat totalment amb el moviment catalanista i que seguia sobretot l'estela de l'Almirall. La seva història fou continuada i reeditada encara el 1922.

Són tres antecedents significatius: seixantes, castellà, setantes, castellà-català, vuitantes, català.

Un parèntesi a propòsit d'Antoni de Bofarull, potser el més sòlid dels tres. Provenia d'una família d'arxivers-historiadors el més important dels quals fou el seu oncle Pròsper de Bofarull i de Brocà (1777-1859), de Reus, (com Aulèstia). A "don Pròsper", potser, es deu sobretot que l'Arxiu de la Corona d'Aragó no anés a parar a Madrid després de la Guerra del Francès. Publica "Los condes de Barcelona vindicados" i comença la "Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón", probablement les dues aportacions més importants a la nostra història durant el segle XIX. El fill Manuel de Bofarull i de Sartorio (1816-1892) i el nét Francesc de Bofarull i Sans (1843-1938)

foren també arxivers de la Corona d'Aragó i historiadors de relleu. Antoni, cosí de Manuel, es distingí també com a literat i historiador de la literatura catalana, en català.

I la Universitat?, preguntareu. Doncs la universitat, pràcticament res. Joaquim Rubió i Ors (1818-1899) en fou catedràtic d'història, però no és pas pels estudis històrics que és famós, sinó per les seves poesies signades "Lo gaiter del Llobregat" i per la seva participació en la restauració dels Jocs Florals. En canvi, més o menys pel mateix temps Manuel Milà i Fontanals (1818-1884), des del camp de la literatura s'endinsava en la història literària i de la cultura, inaugurant la simbiosis història-literatura que durarà pràcticament fins al 1936.

Antoni Rubió i Lluch (1856-1937), el fill de Rubió i Ors, és el principal representant d'aquest maridatge, fins a l'extrem que dos dels més grans historiadors recents, Vicens, nascut l'any 1910 i el pare Miquel Batllori, nascut l'any 1909 i afortunadament present encara entre nosaltres, el consideren un dels seus grans mestres. Curiosament,

la Gran Enciclopèdia Catalana l'anomena professor (era Catedràtic de Literatura a la Universitat des de 1885) i historiador. Els "Documents per a la història de la cultura catalana migeval", per exemple, l'acrediten de gran historiador, entre moltes altres obres i articles; i l'edició i estudi de "Curial e Güelfa", també entre moltes altres obres, l'acrediten de gran estudiós de la literatura. Rubió i Lluch serà el mestre indiscutit de tot el renaixement historiogràfic produït al voltant dels Estudis Universitaris Catalans des de primers de segle, i de l'Institut d'Estudis Catalans. Sense ell costa d'explicar el desplegament de la gran generació que es desclou a partir de la segona dècada dels segle: el seu fill Jordi Rubió i Balaguer (1887-1982), Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961), Ferran Valls i Taberner (1888-1942), Ramon d'Abadal (1888-

1970), i, una mica més jove, Ferran Soldevila (1894-1971).

Els Estudis Universitaris Catalans van néixer a conseqüència del Primer Congrés Universitari Català. Aquest Congrés havia estat una curiosa barreja d'utopismes i de constatacions del lamentable estat de la Universitat. Però algunes persones, Rubió i Lluch el primer, Duran i Bas (1823-1907) ja molt envellit però encara al peu del canó, un altre gran jurista, Antoni Borrell (1864-1956), un advocat polític, Ramon d'Abadal i Calderó (1862-1945), oncle de l'altre Abadal, varen aprofitar l'entusiasme per crear una entitat d'estudi, que, amparada sobretot pel prestigi de Rubió i Lluch, pogués començar a treballar amb esperit ben català les més diverses matèries.

Rubió i Lluch serà el mestre indiscutit de tot el renaixement historiogràfic produït al voltant dels Estudis Universitaris Catalans i de l'Institut d'Estudis Catalans

Cal reconèixer que la història, durant els primers anys, no va estar massa ben servida. Primer va anar a càrrec de Francesc Carreras i Candi (1862-1937), home massa polifacètic, de mèrit innegable però d'activitats massa diverses i de vegades incompatibles. Des-

prés Lluís Bertran i Nadal (1857-1913), més literat que historiador. Fins que va entrar, l'any 1914, la "gran generació".

D'on va sortir aquella gent? Jordi Rubió i Balaguer s'explica fàcilment per la tradició familiar i pels seus estudis a Alemanya. Valls i Taberner entra a la història pel biaix del dret, amplia estudis a París, guanya una càtedra d'història a la Universitat de Múrcia el 1922. Nicolau d'Olwer, llicenciat en dret i en filosofia i lletres, entra en el món de la història a través de la literatura (fou membre de la Secció Filològica de l'Institut, no de la Històrico-Arqueològica). Ramon d'Abadal i Vinyals entrà també a la història per l'angle del dret, però féu estudis a l'"École des Chartes" de París. La seva producció historiogràfica més important, de totes maneres, és posterior a la guerra civil. Cal citar, a més, "honoris causa",

entre els membres d'aquella generació Francesc Martorell (1887-1935) i Ramon d'Alòs-Moner i de Dou (1885-1939), formats també als Estudis Universitaris i a Roma i a París, autèntics puntals de l'Institut d'Estudis Catalans fins a la guerra.

Ens cal tornar una mica enrera: si l'any 1903 es creaven els Estudis Universitaris Catalans, el 1907, amb un gest silenciós i genial, Prat de la Riba creava l'Institut d'Estudis Catalans, i es nomenaven els vuit primers membres: Antoni Rubió i Lluch i Jaume Massó i Torrents que representaven sobretot la literatura. Josep Pijoan i Josep Puig i Cadafalch, pel cantó de la història de l'art i l'arqueologia. Joaquim Miret i Sans i Miquel dels Sants Oliver, historiadors, especialment el primer. Pere Coromines i Guillem Maria de Brocà, pel cantó del dret, l'economia i la història de les institucions jurídiques. Qui eren aquests senyors?

No tornaré a parlar d'Antoni Rubió i Lluch, pern fonamental de la cultura catalana entre 1885 i 1925. Massó i Torrents (1836-1943) fou el fundador de l'*Avenç*: és el típic home de la generació intermitja, entre els Aulèstia i Pijoan i els Rubió i Balaguer o Nicolau. Excel·lent escriptor, el trobem a tot arreu i a tot arreu amb encert. Al Centre Excursionista, als Estudis Unviersitaris Catalans, a la Biblioteca de Catalunya, en l'edició de les cròniques medievals catalanes. Fou capaç de fer el "salt mental" entre la història que més o menys podem anomenar romàntica i l'estudi acurat i crític de textos. El seu treball ingent fou premiat per la Universitat Autònoma el 1934 amb un doctorat "honoris causa".

Miquel dels Sants Oliver (1864-1920), mallorquí, era un home d'una intel·ligència i una cultura poc comunes. D'origen progressista, anà passant amb el temps a posicions més conservadores. Fou director de "La Vanguardia" i des de 1914 la seva evolució personal el va portar a

separar-se de l'Institut d'Estudis Catalans i de la política catalanista en general. Del punt de vista històric té treballs molt interessants sobre l'època de la Guerra del Francès.

Joaquim Miret i Sans (1858-1919) era jurista i historiador del dret (la seva tesi fou sobre els *Usatges*). Treballà a París i a Madrid i adquirí amb la pràctica arxivística i els estudis bibliogràfics una sòlida formació d'historiador. En bona part es deu a ell la iniciativa dels Congressos de la Corona d'Aragó, que s'han demostrat fecunds al llarg de molts anys. Els seus *Itineraris* dels reis de la casa de Barcelona i d'altres treballs seus són avui dia referències obligades per a certs estudis, malgrat el temps passat.

**el 1907, amb un gest
silenciós i genial,
Prat de la Riba creava
l'Institut d'Estudis Catalans,
i es nomenaven
els vuit primers membres**

Josep Puig i Cadafalch (1867-1956) i Josep Pijoan (1876-1963) foren els braços potents de què es valgué Prat de la Riba per a crear l'Institut d'Estudis Catalans. Puig i Cadafalch (que també era llicenciat en ciències exactes) prové d'una institució molt sòlida tant del punt de

vista tècnic com del punt de vista artístic: l'Escola d'Arquitectura, que no depenia directament de la Universitat sinó que estava vinculada a la Diputació: els noms de Domènech i Montaner i d'Antoni Gaudí són suficients per a acreditar aquesta qualitat. No té res d'estrany doncs que un home sòlidament format com ell, d'una intel·ligència i una capacitat de treball poc comunes es llancés als estudis històrics: molt concretament la seva obra sobre el romànic català és encara avui de consulta obligada. Professà a França i als Estats Units i és de les poques figures catalanes internacionalment reconegudes pels seus treballs en aquestes primeres dècades del segle.

Pijoan fou també arquitecte, bé que pràcticament no exercí. Amb la llicenciatura en lletres de complement, aviat s'adonà que calia sortir de Catalunya per ampliar horitzons. Dedicat molt específicament a la història de l'art, per a

la qual tenia un lluc especialíssim, és sobretot gràcies a ell que es salvaren les grans pintures romàniques pirinenques. Entrà en contacte estret amb la Institución Libre de Enseñanza i dirigí l'Escola de Roma. Posteriorment professà i passà llargues temporades als Estats Units, amb retorns esporàdics a Madrid i a Barcelona. Així com Puig fou un home clau en la global història de Catalunya fins a la Dictadura, Pijoan s'anà desvinculant del país ja des de la segona dècada. I cap d'aquestes dues potents i multicaïrades figures arribà a crear una escola i potser ni s'ho proposaren mai.

Pere Coromines (1870-1939), polític, economista, i sobretot literat, és l'únic dels vuit membre inicials de l'Institut que no trobem relacionat amb la història. Perquè Guillem Maria de Brocà i de Montagut (1850-1918), de Reus també i emparentat amb els Bofarull, fou, a més d'un excel·lent jurista un historiador del dret de categoria. Ja hem dit que l'escola jurídica catalana era sòlida i no havia quedat mai interrompuda; a més la defensa del dret civil català entre els anys 80 i 90 afinà l'esperit científic dels juristes i obligà a aprofundir en els estudis històrics. No té res d'estrany, doncs, que fins al reviscolament de la Universitat els biaixos d'entrada seriosa al món de la història es fessin a través de la Literatura (Rubió i Lluç), de l'arquitectura (Puig i Cadafalch) o del dret (Brocà o més endavant Valls i Taberner) i es centressin sobretot, gràcies a l'arxivística, en l'estudi de textos i documents.

Situem-nos ara als voltants de l'any 1925. Rubió i Lluç és ja un astre que s'apaga i malgrat tot segueix exercint el seu mestratge entre els millors dels universitaris. La que he anomenat la "gran generació" està arribant a una maduresa indiscutida: Jordi Rubió, Nicolau, Valls, d'Abadal (l'únic potser que encara és més promesa

que realitat), Martorell, d'Alòs-Moner. I, en el camp estrictament historiogràfic, comença a destacar ja la figura de Ferran Soldevila. Homes com Massó i Torrents s'han incorporat plenament a la manera de treballar, ja del tot a nivell europeu, de la gent nova. Caldria parlar també dels homes dels museus i dels arxivers, tant dels d'ofici com dels diocesans, entre els quals es troben figures de gran relleu.

Però la Universitat també s'ha mogut: l'any 1916 Bosch Gimpera (1891-1974) obté la càtedra i, en no pas massa temps crea una escola de prehistòria i arqueologia de gran qualitat. Citem només Pericot (1899-1978) i els germans Serra Ràfols, sobretot Josep (1902-1971). I l'any 1918 arriba a la càtedra don Francisco de la Torre y del Cerro (1878-1966), que serà el mestre de Vicens Vives, seguint els corrents més nous, acurats i científics de la historiografia europea. Lateralment, amb Tomàs Carreras i Artau ha nascut l'Arxiu d'Etnografia i Folklore on destacarà Josep Maria Batista i Roca (1895-1978), que serà molts anys després, a l'exili, professor a Cambridge.

I heus aquí que en aquest punt surt una iniciativa que cal qualificar de prodigiosa, la "Història Nacional de Catalunya" d'Antoni Rovira i Virgili (1882-1949). És la darrera vegada, fins al moment actual, que un polític, periodista, advocat, literat eminent, escomet una empresa històrica de tanta envergadura. I cal afirmar (com ho féu Abadal anys més tard) que Rovira tenia un lluc històric molt notable, i que la seva obra, globalment, avui s'aguanta molt bé.

A partir d'aquesta segona meitat de la tercera dècada i fins al 1936, destacaré només alguns fets:

1. La progressiva normalització, segons canons europeus i civilitzats, de la Universitat, gràcies sobretot a la Universitat Autònoma del temps de la República, que desgraciadament va

La Universitat també s'ha mogut: l'any 1916 Bosch Gimpera obté la càtedra i, en no pas massa temps crea una escola de prehistòria i arqueologia de gran qualitat

tenir massa poc temps per trobar la seva jeia. Un detall només: l'entrada de Soldevila com a professor sense necessitat de passar curses d'obstacles administratives.

2. L'aparició de la Història de Catalunya de Soldevila, obra cabdal encara avui dia. Val la pena fer notar en aquest punt una circumstància especial. L'obra fou escrita amb el mecenatge de Francesc Cambó. I Cambó, que de vegades, amb el seu urc, no respectava la gent, va respectar en Soldevila, tot i no essent aquest de la seva corda, com havia respectat i respectà en Fabra, que tampoc no ho era. És quelcom a posar en el compte positiu del controvertit polític, que en tantes coses es mostrà autèntic patriota.

3. La inhàbil irrupció de Vicens en el camp públic de la historiografia seguida de la desen-

certada reacció de Rovira i Virgili i les intervencions posteriors d'altres historiadors. Tots dos tenien raó i tots dos s'equivocaven, en coses diferents. Potser la història és més complexa del que pensava Vicens en aquell moment, i potser

té unes exigències tècniques que si es porten a les darreres conseqüències poden tirar per terra algunes conviccions molt arrelades com alguna que podia tenir Rovira i Virgili. En tot cas, i suposant un país normalitzat, la polèmica hauria estat saludable i era indicatiu de racionalització i ordenació del pensament i de la investigació històrica.

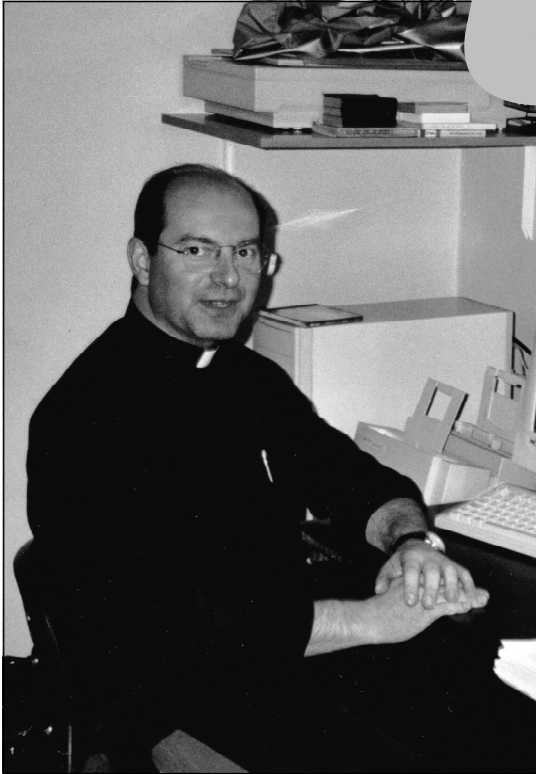
Malauradament la guerra va engegar-ho tot enlaire. I si després les institucions a qui corresponia de dret i de fet l'estudi de la història varen acomplir, han acomplert i estan complint el seu comès... això ja és una altra història. ●

**“ La polèmica
(entre Vicens i Rovira)
hauria estat saludable i
era indicatiu de racionalització i
ordenació del pensament i
de la investigació històrica.
Malauradament la guerra va
engegar-ho tot enlaire ”**

e

ntrevista

Manel Canals i Surís

Joan *Costa i Bou*

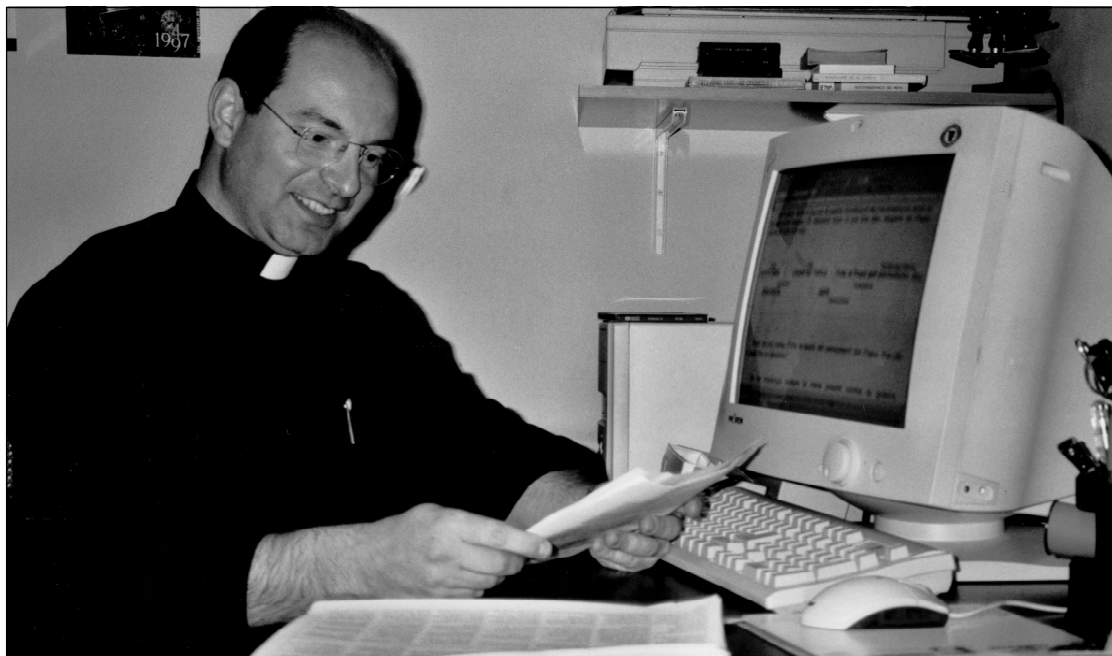
Ens reunim el dissabte 5 de maig de 2001, a la Facultat de Teologia de Catalunya amb mossèn **Joan Costa i Bou**, gerent del SEDASE, Seminari de Doctrina i Acció Social de l'Església i vicari de la parròquia de Sant Ot. El curs passat va presentar el llibre: *Nació i nacionalismes. Una reflexió en el marc del Magisteri Pontífic contemporani* editat amb la col·laboració de la Facultat de Teologia de Catalunya.

Què va motivar aquest estudi de la Doctrina Social de l'Església sobre el concepte de nació?

Ja fa quasi vuit anys que mossèn Oriol, director del SEDASE i professor de Doctrina Social de l'Església a la Facultat, em va demanar de col·laborar amb ell en la docència i l'estudi. Aleshores una de les primeres coses que em va preguntar va ser què en pensava de Catalunya i de l'articulació política al voltant d'aquesta qüestió. Cal entendre bé què és una nació, les aspiracions nacionals i les estructuracions político-administratives per donar una resposta justa a uns problemes de gran actualitat que sembla que, ara per ara, no tinguin, en molts casos, sortides adients.

La seva obra s'ha editat en català i en castellà. Com s'ha difós el llibre a l'Estat espanyol? Creu que servirà per aclarir conceptes o que determinats interessos polítics faran el possible perquè sigui oblidada?

Crec que l'obra pot donar resposta a concepcions o prejudicis que dificulten pensar serenament sobre el tema. Si l'obra s'oblidarà i es

prescindirà d'ella o tindrà incidència a llarg termini? Personalment crec que sí que en tindrà. Cal veure com el principi de subsidiarietat, que sembla un descobriment de la societat civil i ho és de l'Església i la DSE, ha tingut una influència importantíssima en la construcció d'Europa, i aquest principi, que ara és inamovible, al començament va ser rebutjat.

El seu llibre es basa en la tesi que la nació no és un concepte unívoc, sinó anàleg. D'altra banda, i a diferència de la nació, l'Estat no és un concepte anàleg. Com creu que serà possible aplicar aquesta idea en la Unió Europea que es nodreix bàsicament de forts Estats membres?

L'analogia significa que es predica una realitat de maneres distintes, en part semblants i en part diferents. El concepte de nació gira entorn d'elements de caire objectiu, que són els elements que configuren la identitat i que es poden copsar intel·ligentment com poden ser: la llengua, la història, les tradicions, la cultura, el dret, el territori en alguns casos. El conjunt d'aquests elements objectivament considerats configuren una identitat. Quan aquesta identitat és coneguda objectivament i conscientment

viscuda esdevé l'element subjectiu, i a més és projectada vers el futur, llavors és quan es configura la nació, i podem parlar de nació catalana. Hi ha elements objectius que els europeus podem sentir com a propis. Hi ha la cultura greco-romana, la cultura cristiana que ha tingut un influx importantíssim, i per tant si els europeus volguessin fer un projecte de futur de tota aquesta realitat es podria parlar en un sentit més ample de nació europea. Per això és un concepte anàleg.

Què vol dir exactament que la nació és un concepte anàleg?

Anàleg no vol dir que tot és indiferent, sinó que hi ha uns referents principals, o el que es diria en llenguatge filosòfic l'analogat principal; és aquella primera extensió de la família que ens educa, el medi generador de la nostra personalitat i de la nostra identitat conjunta i, per tant, evidentment, no té la mateixa dimensió de nació, per exemple, Catalunya, que Europa. Hi ha elements que segons com es prenguin i es vulguin fer projecte de futur esdevenen nació i llavors del que es tracta és que cadascuna de les nacions es pugui desenvolupar amb plenitud, lliurement.

Vostè fa una distinció molt important entre les degeneracions del nacionalisme; per excés: el nacionalisme exarcerbat, l'agressiu, l'homogeneïtzador o jacobí, l'imperialista, el legalista; i també per defecte, el cosmopolitisme apàtrida. Davant d'això defensa la bondat del nacionalisme natural, el defensiu i l'educatiu. Quina utilitat tindran aquests conceptes en una societat que se'ns promet globalitzada ?

La idea de "globalitzat" pot ser també interpretada com el concepte de "nacionalisme". Ambdós conceptes poden interpretar-se de dues maneres de vegades contradictòries. Hi ha un cosmopolitisme entès de qui se sent membre de la família i del seu desenvolupament, que no nega les particularitats sinó que justament perquè estima les pròpies estima totes les dels altres, i és positiu.

Quan el cosmopolitisme nega les particularitats i s'imposa una única llengua, cultura i maneres de pensar, llavors esdevé el cosmopolitisme apàtrida. Aquest cosmopolitisme en el fons nega el

que és propi de la persona que necessita sentir-se i saber-se pròpia d'un lloc concret que l'ha forjat com a persona i li dóna equilibri i maduresa afectiva i intel·lectual i en tots els aspectes humans, i és negatiu. El Papa, en la jornada mundial per la pau d'enguany fa referència a això de manera molt aprofundida. I el mateix que parlem de la globalització parlem del nacionalisme. Com el nacionalisme esdevé el cultiu conreat de la pròpia cultura, de la meua tradició, i ho estímem de manera recta de la mateixa manera que estímem la dels altres, aquest bon nacionalisme ens ajuda i ens obre intrínsecament a una globalitat respectant cada particularitat. I aquesta és la idea de fons del llibre. Aquest bon nacionalisme de vegades en discursos pontificis és el mateix que el patriotisme; el que passa és que en el llenguatge civil no s'utilitza patriotisme per parlar de partits nacionalistes. Aquí hi ha el trencament entre un llenguatge d'àmbit moral i un llenguatge d'àmbit polític. Qui s'autodenomina nacionalista, si ho entén

amb el contingut de bon patriotisme, això és bo. El problema és que la gent no és coherent amb el llenguatge i el que passa és que a la llum d'aquest trencament de vocabulari, que és equívoc, resulta que hi ha partits nacionalistes que són bons patriotes, partits patriotes que són mals nacionals, és a dir que hi ha de tot. És per la manca d'unitat de llenguatge que paguem en aquest sentit una reflexió poc madura i condicions històriques que ens han marcat profundament.

Quina valoració fa del procés electoral al País Basc?

Penso que aquesta pregunta va íntimament lligada amb la pregunta anterior. Tot nacionalisme és dolent? Es pot dir que qualsevol aspiració nacional és violenta sempre? I aquí cal dir que no: totes les violències són sagnants, hi ha violències culturals, violències lingüístiques,

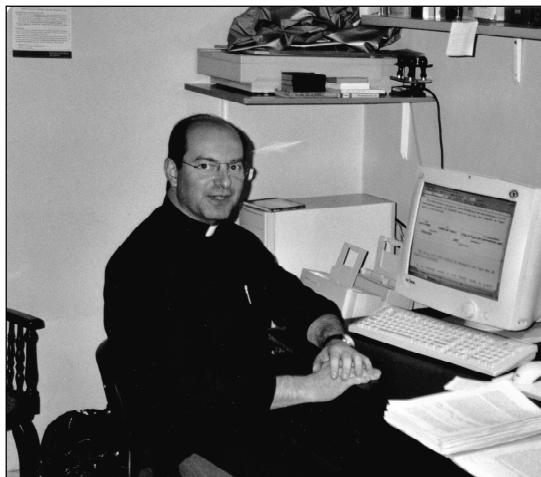
que neguen part de la persona. Hi ha violències que han impedit a pobles de desenvolupar-se en la seva totalitat i que porten que després siguin sagnants.

I això de vegades es pot oblidar. Penso que no hi ha hagut un diàleg serè en el procés electoral al País Basc perquè s'ha atacat determinats partits intentant posar-los al costat d'una violència que no els pertany.

Al seu llibre, en analitzar les relacions possibles entre l'Estat i la Nació, parla de l'existència de l'Estat plurinacional com aquell que inclou minories, estrangeres, autòctones o immigrades. Parlem d'un fenomen d'actualitat. A una casa de colònies d'un poble de 800 habitants a la comarca d'Osona hi ha 50 immigrants "sense papers" de l'Església del Pi. La Generalitat els dóna de menjar i classes de català i castellà. La gent del poble veu amb recel a aquests "convidats". Quina ha de ser la nostra actitud com a cristians o simplement defensors dels Drets Humans?

Aquest problema cal abarcar-lo en la seva globa-

Aquest bon nacionalisme és el mateix que el patriotisme

litat, no amb perspectives de parcialitat. Minories, persones i Estats tenen drets i deures i cal conèixer aquí quins són drets i deures per harmonitzar-los. No és un problema de dilemes, és un problema de saber-los harmonitzar. Hi ha solucions. En primer lloc Déu ha donat la terra per l'usufructe de tots els homes. Ara bé, els pobles, les famílies, els Estats, tenen dret a mantenir la seva fesomia cultural i quan la immigració posa en perill la fesomia cultural cal donar una resposta i cal articular-la. Ara bé, negar la possibilitat que vingui immigració només es pot fer en la mesura que un prengui la responsabilitat d'una justa redistribució dels béns. No puc dir-li a una persona que no vingui a casa meua quan jo m'inhibeixo del fet que estigui passant gana. És un treball conjunt de persones i institucions i cal saber el que se'm requereix com a dret i com a deure.

Si bé en el camp conceptual els papes i la DSE han fet una aportació molt vàlida i justa al reconeixement de les identitats, l'Església i la seva jerarquia, en canvi, no han aplicat aquests principis amb la mateixa radicalitat. Què n'opina d'aquest distanciament entre el pla dels principis i el pla d'aplicació?

Quants homes tenim aquí a Catalunya en l'àmbit de la jerarquia i la feligresia que estimen apassionadament l'Església i estimen apassionadament la nostra cultura tant en l'àmbit

català com castellà? Homes que són conscients que la seva fe els porta a aquest amor a les pròpies tradicions. Aquí tenim el bisbe Masnou, de qui jo he pouat bona part de la doctrina que defenso, però tenim Torras i Bages, tenim el canonge Cardó, tu mateix com cristià també estimes tot el que és d'aquí i alhora tens un amor sincer a l'Església i la mires amb agraïment no? El Papa fa poc ha beatificat a un capellà d'Eslovènia per haver defensat la llengua i la cultura eslovena... Ara bé, hi ha homes que de vegades per prejudicis o per educació no han conegut tot aquest patrimoni o l'han viscut d'una manera no d'acord amb la DSE, això és evident, però això passa en tots els àmbits de la vida moral. I aquí m'agradaria citar el que denuncia la *Gaudium et Spes* quan diu que un dels problemes més greus del món modern és haver trencat la fe de la moral, idea que repetirà el papa a *Veritatis splendor* dient que una de les crisis més greus del món modern és trencar la fe de la moral, és a dir, la separació de la teoria de la pràctica.

Quin hauria de ser el sentit de la Regió Eclesiàstica per a Catalunya? El sant pare ens felicitarà el Nadal algun dia?

La missió de l'Església no és política, és pastoral. El que cerca és el bé dels feligresos perquè estimin més Déu i el coneguin millor. El Papa, recordant el Consell Pontifici de Cultura, dirà que una fe que no es torni cultura és una fe que no es viu en plenitud. El fet d'arrelar la fe en cada cultura, llengua i cada tradició és una necessitat que ve del propi manament de Crist d'arribar a tots els pobles. Per tant quan es reclama la Regió Eclesiàstica i la Conferència Episcopal per motius polítics s'està traïnt la missió de l'Església. De la mateixa manera, quan s'impedeix la Regió Eclesiàstica i la Conferència Episcopal catalana per motius polítics també es traeix la missió de l'Església.

I sobre la salutació del Sant Pare?

El Sant Pare ens felicita el Nadal cada any perquè s'adreça a tots els pobles. A la terra hi ha milers de llengües i el Sant Pare no pot emprar-les totes. Si ho farà en llengua catalana, jo penso

que s'hi pot arribar un dia. El Papa va estudiar filologia eslava i coneix molt bé totes les llengües eslavas. Hi ha una llengua d'un territori que es diu Llusàcia, que el parlen unes setanta mil persones només, i no és ni nació, ni tampoc un Estat, forma part dels Països Bàltics. El Papa saluda cada any en aquesta llengua. El problema és quan es polititzen aquestes qüestions tant per aconsellar-li que ho faci com per aconsellar-li que no ho faci. Si el Papa saluda en totes les llengües eslavas que coneix, quin inconvenient hi ha en saludar en català que és més majoritari? Pot arribar un dia que d'una forma natural ho faci, quan tota la situació política que hi ha al voltant de la qüestió catalana esdevingui una mica més serena.

Parlant del Sant Pare, com valora la notícia d'avui que Joan Pau II demani perdó i reconciliació amb l'Església ortodoxa?

Ara sortim una mica del tema de la qüestió nacional, encara que les Esglésies ortodoxes tenen una gran vinculació nacional. El bonic és el diàleg ecumènic que cerca el Papa a la llum de l'escriptura i de la tradició que el que cerca és la veritat en Crist.

Vostè ha acabat una tesi doctoral sobre temàtica de fonamentació moral. Ens podria fer cinc cèntims del missatge d'aquesta tesi?

El títol de la tesi és el *Discerniment del bé moral*, i vol contribuir a un debat actual per veure com entenem que una cosa és bona o dolenta. Hi ha moltes línies de resposta des de la moral autònoma a les ètiques teleològiques. El que a la tesi procuro és veure que el tema moral és sobretot un problema de teoria de coneixement, i un problema de raó pràctica. Intento veure a la llum d'Aristòtil especialment, i d'un Tomàs no deformat per la manualística, quina és aquella teoria de la raó pràctica i com la raó està oberta intrínsecament a la veritat i el bé i integra tots els elements que percep per fer una valoració del

que és bo i el que és dolent a la llum del pla de Déu en Crist. Crec que pot ser molt mal interpretada, però les línies de renovació de la teologia moral van bastant per aquí.

Arribarà el moment que vostè apunta en el seu llibre que si el nacionalisme és el moviment ideològic i polític que reclama per a un poble el reconeixement dels drets derivats de la seva personalitat, aleshores tan de bo arribi el moment d'ésser senzillament bons patriotes?

La frase és al llibre però no és meva. L'autor, que és col·laborador de la vostra revista, és en Josep M. Huguet. Veure assolides les aspiracions nacionals o patriòtiques dels pobles crec que és l'única manera d'assolir la pau. El Papa en un discurs de 1995 diu que a més de la Declaració

dels Drets Humans cal una Declaració dels drets i els deures dels pobles i les nacions perquè la gent pugui viure com a bon patriota cadascú en la seva pròpia pàtria, plenament realitzat en el que aspira la seva comunitat.

cal una Declaració dels drets i els deures dels pobles i les nacions

litzat en el que aspira la seva comunitat.

Ens voldria donar alguna notícia sobre les properes edicions del seu estudi?

De fet el llibre no és el primer sinó la síntesi d'un treball molt més extens que estem treballant mossèn Antoni M. Oriol, el Sr. Carreras de Nadal i jo mateix que és una antologia de la qüestió nacional. Del Papa actual tenim més de 400 folis escrits amb la referència del discurs. També tenim tota la documentació recollida de Pius XI, Pius XII, Joan XXIII i Pau VI, i per tant, sortirà d'aquí un altre volum bastant considerable. Quan molta gent em diu "vostè no hauria de parlar ni fer política", li dic "jo no faig política ni parlo d'opcions polítiques partidistes, el que faig és parlar de la dimensió moral de la vida política que és una de les exigències de la nova evangelització".

Esperem la propera publicació, gràcies. ●

CLOENDA A L'HOMENATGE D'EN RAMON JUNCOSA

Josep de Nadal

A tall d'introducció: recordant Jaume Vicens Vives. Com som els catalans?

«La vida dels catalans és un acte d'afirmació continuada: és el **sí**, no el **si**. Per això el primer ressort de la psicologia catalana no és la raó, com en els francesos; la metafísica com en els alemanys; l'empirisme com en els anglesos; la intel·ligència com en els italians; o la mística com en els castellans. A Catalunya el mòbil principal és la **voluntat d'ésser**».

Aquestes paraules d'en Jaume Vicens Vives marquen sens dubte l'ampli espai d'actuació que de forma continuada necessita el nostre país per reafirmar la seva existència com a nació. Si a això unim el seny amb mesura i el reforçament espiritual continuat, podrem deixar en els nostres fills una herència patriòtica que serà capaç de continuar en el futur, millorant la seva presència a través de fer créixer el nostre protagonisme institucional.

La voluntat d'ésser és com una força espiritual que actua com impuls imparabile i que conforma un perfil d'actuació pràctica sempre impregnada d'un sentiment espiritual que és, en definitiva, el que queda de transcendent i per tant ultrapassa la curta vida dels éssers humans.

La voluntat d'ésser és una voluntat col·lectiva que impregna, àdhuc en els moments de derrota, d'una força imparabile que ha permès redreçar un munt de vegades en la nostra història, el camí cap a la consolidació d'una nació que per naixement ha begut en diverses fonts a vegades antagòniques, però que en la síntesi ha permès l'existència del nostre país.

La voluntat d'ésser no és un recurs de derrotat, és el camí del desenvolupament ple d'un col·lectiu que té en comú lligams que ja mai ens poden trencar perquè no són tangibles: són els lligams espirituals.

La voluntat d'ésser no és un concepte estàtic, és profundament dinàmic i obliga a lluitar en tots els fronts anant més enllà de les possibilitats merament polítiques. Conviure amb altres institucions, amb Administracions centrals, no vol dir només pactar, vol dir aprofitar la nostra identitat per crear les diferències que faran possible una convivència natural, una convivència que respecti d'antuvi les identitats. Aquesta feina es pot fer en tots els camps sempre que tinguem ben clar que el que ens mou és la voluntat d'ésser.

El gran avantatge que tenim és que la nostra nació s'ha conformat des de la conjunció a nivell individual d'una tradició espiritual. Aquesta tradició està en les arrels de la confirmació d'una col·lectivitat com a nació: el fet que l'església primitiva i la seva obra no depengué més que d'ella mateixa no comportant cap caràcter ideològic respecte a l'Estat, fora la reacció d'unes minories sobre el propi poble. I aquest, tot acceptant-ho, ho va inserir en el seu propi caràcter transmetent-lo de generació en generació.

L'afebliment de la voluntat d'ésser, a favor d'uns objectius merament tàctics i a curt termini, i la pèrdua espiritual són els dos grans perills del nostre temps.

Cal reforçar la voluntat d'ésser. Cal enfortir el caràcter espiritual per continuar una tasca que no està, ni de bon tros, acabada. La figura d'en Ramon Juncosa és un exemple. Intentem, amb molta gosadia, perquè no el coneixia personalment, fer un perfil, a través del que he sentit i llegit preparant aquestes línies.

Ramon Juncosa

«La gent de la immediata postguerra vàrem créixer en un món molt diferent i en un país del qual s'havien perdut els mots»

Josep Carner: «Catalunya encara no és nascuda com l'han somniada els seus fills»

La figura d'en Ramon Juncosa a través dels diferents articles apareguts en ocasió del seu traspàs.

Ramon Juncosa com:

- Català d'una peça
- Polític en les institucions
- Pedagog nacionalista
- Procurador de tasques "políticament impossibles".

Joaquim Ferrer

"Sentim la necessitat de dir públicament gràcies per la lliçó de coherència, d'esforç i de creativitat que hem rebut»

"Sovint hi ha historiadors estrangers que en estudiar la vida catalana posterior al 1714 se sorprenden en constatar que no desapareguérem, privats com estàvem d'institucions i sota una repressió generalitzada, en el camp social, econòmic, cultural i no cal dir en l' estrictament polític.

Com fou possible que sobrevisqués aquest poble? es pregunten aquests analistes.

La resposta és senzilla i ens porta a la lliçó de Ramon Juncosa: en cada generació posterior al 1714 ha continuat existint en la vida d'aquest poble la voluntat de seguir-ho essent, comunicant el què som a cau d'orella d'uns a altres fins al punt que totes les repressions, per sofisticades i continuades que fossin, es demostraren inútils per fer-nos perdre la consciència de poble, la voluntat de continuar formant una nació i, naturalment, l'aspiració de recuperar la llibertat per autogovernar-nos.

El testimoni d'en Ramon Juncosa ens recorda a tots que en aquesta època de grans avenços en la reconstrucció nacional però també de grans obstacles a la seva culminació és indispensable l'acció tossuda i intel·ligent que ell va donar al llarg de la seva vida».

Carles Llorens:

"La mort d'en Ramon Juncosa, n'estic segur, serà molt i molt sentida per tot el catalanisme. En Ramon era un patriota de pedra picada, un catalanista conseqüent. Va tenir poc relleu públic. Ell era home de fer feina i no li calia lluir massa. Tots els catalanistes del país, de tots els colors i bans, sabien, però, que en en Juncosa tenien un indubtable aliat».

Vicenç Llorca: "De vegades, quan es parla de política s'oblida el treball de les persones que sovint calladament fan possibles els somnis i les realitats».

En política tot és possible ... si existeixen persones com en Ramon Juncosa

El ritme polític no correspon amb el ritme del batec dels nostres cors nacionalistes. Els camins a recórrer per arribar a la recuperació total de la nostra nació son plens d'entrebancs i incomprendiments.

El respecte escrupolós dels marcs legislatius i constitucionals fan, de vegades, que

l'acció política visible sembli encara més restrictiva. L'equilibri de forces malmet els esforços que de bona fe, es dediquen a tasques amb profund significat nacionalista. L'eficàcia política en una estratègia de redreçament nacional obliga a seguir procediments que no contemplen accions amb un calat de més significat. El govern no s'ho pot permetre en la seva acció política.

És aquí on apareix la feina d'en Ramon Juncosa, aquella que escoltant, analitzant la fondària nacionalista de la decisió, permetia que tothom tingués accés a participar en una feina callada, sorda i poc brillant però amb un gran significat transcendent de recuperació nacional.

L'home polític necessita d'aquestes persones, l'home d'Estat, a Catalunya, encara més. Perquè dona la seguretat de poder completar una tasca

La gent de la immediata postguerra vàrem créixer en un món molt diferent i en un país del qual s'havien perdut els mots

sense estar constantment limitat pel marc momentani d'uns pactes legislatius o d'uns equilibris difícilment comprensibles des del cor del propi home d'Estat nacionalista.

Continuïtat necessària de la seva figura. El compromís de la Fundació Relleu

La memòria d'en Ramon Juncosa ha de tenir continuïtat. Nosaltres des de la Fundació Relleu, creiem que estem realitzant una tasca similar:

del record, de la memòria espiritual, intentem fer possible una recuperació de la nostra identitat nacional perquè així podrem, molt millor, actuar en la diversitat.

Es per això que ens proposem crear el Memorial Ramon Juncosa, perquè puguem públicament reconèixer la feina d'aquelles persones i institucions que, calladament, fan possible dia a dia, seguir el camí necessari per a la recuperació completa del nostre país. ●

Alguns dels assistents a l'acte d'homenatge a Ramon Juncosa

EL COMPROMÍS DE RAMON JUNCOSA

Joan Carrera i Planas
(Bisbe auxiliar de Barcelona)

*Aquest article va ser publicat
al setmanari Catalunya Cristiana
el mes de març del 2001*

Un malentès em va privar de participar, com estava previst, en l'emotiu homenatge pòstum a Ramon Juncosa, promogut, fa pocs dies, pels seus amics. No em sé estar, però, de contribuir-hi modestament des d'aquí. La seva mort sobtada, en plena maduresa, ens va entristir profundament l'estiu passat. Ara el seu record ens és un estímul en el treball de cada dia.

Juncosa va ser un polític de vocació. Tant, que ja ho era quan, en aquest país, no se'n podia fer, de política, en el sentit convencional de la paraula. La seva vocació el portà, ja de molt jove, a no quedar-se a casa. Aquesta és l'actitud que marca la diferència: anar a trobar els altres, sentir-se responsable no només de si mateix, sinó de la ciutat, del país, del món. A la seva parròquia de la Geltrú va trobar un camí d'educació i d'acció progressives: l'aspirantat d'acció catòlica, la joventut obrera cristiana, el treball catequètic, la promoció dels barris d'immigració amb gravíssims problemes humans i socials...

Potser a algú li semblarà exagerat que a l'hora d'avaluar un home que ha participat en el govern de la Generalitat, sobretot en l'àmbit educatiu, amb càrrecs tan rellevants com el de director general de l'Institut Català de Noves

Professions, em fixi en les seves primeres activitats, humils i políticament insignificants. Ho faig de manera conscient a fi de posar en relleu dos aspectes que considero fonamentals en la vida de Juncosa.

El primer, la gradualitat del seu compromís a partir dels petits serveis. Sense menysprear ningú, sembla que la solidesa del polític que comença el seu procés ocupant càrrecs, no és la mateixa del que s'ha iniciat fent seves vitalment la misèria del marginat, les conseqüències de la manca d'educació, la sordidesa de la privació de llibertat, l'alienació cultural i política del propi país. De la recerca de respostes a aquests problemes neix un treball progressivament més ampli que desemboca en la política i, eventualment, en llocs de direcció. Aquest és el cas de Juncosa. Per això sempre va tenir present que la importància la tenien les persones que servia i

no les diverses formes de servei ni, molt menys encara, els propis interessos.

El segon, la fondària del seu cristianisme. La fe és, certament, en el polític cristià, un intenciu formidable per al compromís. Però és més que això: és el do de combinar la vella saviesa que ens adverteix de la vigència inexorable

**la fe és el do de combinar
la vella saviesa que
ens adverteix de la vigència
inexorable de l'home vell,
amb l'esperança indefectible,
sempre jove i creativa,
en la força de l'home nou**

de l'home vell, amb l'esperança indefectible, sempre jove i creativa, en la força de l'home nou. Aquest fe cristiana era perceptible en l'estil d'en Juncosa. Vaig tenir ocasió d'adonar-me'n, especialment, a través de la seva presència en els Equips de Pastoral de la política i de la informació, que tant va estimar i tan generosament va ajudar. El seu era un tarannà de cristià convençut i, alhora, discret; obert, és a dir, capaç de reconèixer el reflex de l'Evangelí onsevulla, dins la nostra bona tradició; sovint insatisfet per les contradiccions entre el que prediquem i el que aconseguim de fer, però sempre constructiu. No oblidem el seu testimoniatge. ●

EL MESTRE DE L'ESCOLA PROA

Marcel·lí Joan i Alsinella

Aquest article va ser publicat al diari Avui el 23 de març del 2001

Suposo que per atzar, el periodista Alfred Rexach va triar l'Escola Proa de Barcelona per il·lustrar dos exemples contraposats de la resposta de diferents centres d'ensenyament de casa nostra a la crisi de les vaques boges. En el to sardònic habitual de Rexach, però, s'intueix que aquesta escola concreta del barri de la Bordeta, a més de no deixar-se endur per la histèria col·lectiva de retirar la vedella dels menús per als infants, té altres elements que la fan singular: un hort conreat pels nens, ordinadors comprats per l'associació de pares que dirigeix el centre, informació constant als pares sobre el menjar dels seus fills, anàlisis regulars dels aliments, incloent-hi mostres que s'envien als laboratoris... Curiosament, aquest retrat gairebé idíl·lic va ser publicat el dia abans que la Fundació Relleu (GEN, Centre d'Estudis Carles Cardó, Barcelonès d'Edicions, Mestre de Taüll i revista *Relleu*) i l'Escola Proa celebressin un emotiu acte d'homenatge a Ramon Juncosa, mort cinc mesos abans.

Juncosa es va distingir en la seva actuació per moltes facetes, tasques i iniciatives, però la seva vocació per excel·lència era la de mestre. Com ens recorda en el darrer número de la revista *Relleu* Pere Damià, monjo de Montserrat, quan van arribar a la seva vila natal -Vilanova i la Geltrú- les onades migratòries, Ramon Juncosa amb altres joves feia de professor a la nit ensenyant els nous nats. Aquesta primera *missió* permet entreveure alguns dels trets que més endavant, al llarg de la seva vida, configurarien el seu particular estil i itinerari personals, molt vinculats també al món de l'educació en el lleu-

re i dels moviments especialitzats. Així, va formar part del Moviment d'Aspirantant d'Acció Catòlica, de la Parròquia de Santa Maria, de l'escoltisme catòlic de la DDE a Vilanova i va organitzar diverses colònies de vacances a la Llacuna i a Orpí. Dedicat ja professionalment, va exercir la docència a Vilanova i Sant Pere de Ribes, fins que es va traslladar a Barcelona, on va treballar primer a l'Escola Mare de Déu de Montserrat. A prop d'aquesta escola n'hi havia una altra, al barri de la Bordeta, fundada l'any 1966 per l'empenta d'Alexandre Galí i altres pares compromesos a redós de la Parròquia de Sant Medir, l'Escola Proa.

L'exdirigent de Minyons Escoltes/Guies Sant Jordi de Catalunya i un dels fundadors de l'escola, Manuel Subirà, va recordar en l'acte d'homenatge la seva contribució decisiva per a la consolidació i perdurabilitat de l'ideari de l'Escola Proa. En anys difícils per a la continuïtat, Ramon va estructurar organitzativament el centre, el va dinamitzar en tots els sentits, ajudant a superar el voluntarisme inicial i alguns vicis de funcionament que feien allunyar la realitat del projecte inicial, tal com va reconèixer el mestre Sergi Garcia en la seva allocució. Un projecte educatiu basat en una clara opció per una escola activa, plural, catalana i de gestió compartida amb els pares. De fet, com van glossar Subirà i Garcia en les seves intervencions, Juncosa ja es va destacar aleshores, fa vint-i-cinc anys, per un esperit de sacrifici, una voluntat integradora i una tenacitat inusuals. A diferència de molts altres que fàcilment teoritzem -tot és possible sobre el paper; ho aguanta tot!- o restem anorreats davant les dificultats, en Ramon s'arremangava i es *mullava* amb una dedicació silent, rigorosa, sense cap concessió a la frivolitat i amb una capacitat de treball més pròpia d'una piconadora; no l'importava gens quedar-se sense vacances o treballar els caps de setmana, fins al punt que més d'una nit s'havia quedat a dormir a l'escola. Virtuts que el van acompanyar tota la seva vida de servei, després de l'etapa de Proa, a la Generalitat i a Convergència Democràtica de Catalunya. Tanmateix, el seu estil era l'antítesi de l'afany de notorietat. Juncosa tenia una de les qualitats que

més admiro, la humilitat. Tal com deia en el magistral article que li va dedicar l'Albert Marent tres dies després de la seva mort, "sota unes ulleres de moltes diòptries", cada vegada que em creuava amb ell o hi parlava més a fons copsava el mèrit d'una persona que treballava a l'ombra, que refusava *sortir a la foto*. I, al mateix temps, t'adonaves que es preocupava dels detalls i, sobretot, de les persones. Recordo perfectament que la meua darrera conversa amb ell va ser a l'acte pacifista que es va dur a terme contra la desfilada militar, quan em va informar -amb l'americana a la mà i els seus famosos elàstics que formaven part inconfusiblement de la seva figura- amoïnant i indignat de l'agressió que havia patit Joaquim Forn hores abans a mans de la policia.

D'on treia les forces Ramon Juncosa per tirar endavant en tots els àmbits pels quals va maldar incansablement: l'educació, la construcció nacional del nostre país, la política com a servei, la llengua i la cultura, la justícia social, l'eradicació de la pobresa i tants d'altres? Sens

dubte, de la seva arrelada militància cristiana, de les seves profundes conviccions creients. Era un home de fe, un cristià format en els moviments juvenils de l'època, gràcies a l'exemple i al testimoniatge de grans capellans, els quals van saber transmetre-li uns principis, unes actituds i una manera d'actuar que van configurar els sòlids fonaments de la que seria la seva trajectòria vital. Capellans com Jaume Coll, Joan Antoni Peray, Joan Escala, Josep Faus, Sebastià Pijoan i Josep Dalmau. "Home de conviccions, creences, ideals i compromisos" va ser la definició, molt encertada, que va fer l'escriptor i polític Carles Duarte de Ramon Juncosa en el discurs de cloenda de l'homenatge promogut per l'Escola Proa i la Fundació Rellu. Ell va ser un Mestre amb majúscules. Ens pertoca a nosaltres, ara, intentar portar a la pràctica la recomanació de la Carta als Hebreus: "Feu memòria dels vostres dirigents, que us van expressar la Paraula de Déu; considerant el resultat del seu comportament, imiteu-ne la fe" (He 13, 7). ●

La sala d'actes de l'Escola Proa va quedar curulla

EL PACTISME

Arnau Figueras

Grup d'Estudis Coronel Guarnier

VI Nucli d'Història Militar de Catalunya

Barcelona, 25 d'octubre del 2000

Considerem que hi ha dos tipus de pactisme: el pactisme històric que regulava les relacions entre el monarca i els seus súbdits, mitjançant les Corts, i el pactisme sociològic, un estil de viure que impregna bona part de la societat catalana. No acceptem l'ús del mot pactisme a la manera de regular les relacions de Catalunya amb l'Estat. Creiem que s'hi amaga la impotència del nostre poble i les seves classes dirigents d'imposar la nostra raó com a col·lectivitat a autogovernar-nos.

Arnau Figueras i Sabater

El pactisme, tot i ser la base sobre la qual es fonamentaven les relacions entre el monarca i els seus súbdits, organitzats políticament en las Corts, arribà a arrelar-se tant en la mentalitat catalana que fou aplicat a tota mena de relacions socials i no només a les específicament polítiques. De bon principi n'hi havia prou amb la paraula donada, segellada amb una estreta de mans. Després intervingueren els notaris. La importància social del notari a Catalunya, per sobre del jutge, dóna fe de l'arrelament del pacte al nostre país.

Intentant centrar el tema en la història del pensament polític podem dir que Catalunya és

fruit de la fragmentació de l'herència cultural romano-cristiana diferenciand-se com a poble des del S IX. Catalunya és filla del feudalisme, ja existent al S VIII en les institucions de *recomanacions*, que situava el *recomanat* a la protecció del senyor, tot renunciant a la seva llibertat.

Del feudalisme en surt l'anomenat pacte feudal, norma o concepte moral jurídic que regulava les relacions entre les parts que establien el pacte. Aquest era entès, no com a una imposició d'una damunt de l'altre, sinó com un compromís lliure d'aquestes, basat en el respecte mutu i la fidelitat recíproca en el compliment dels termes establerts.

Hem de tenir en compte que Catalunya és una terra de Marca, de guerra, i les persones que s'hi volen establir segellen el pacte en funció de la protecció que se'ls pot garantir i el cost d'aquesta. Amb el temps, però, es malmet fins arribar a posicions abusives.

El pacte pressuposa una limitació de l'autoritat pública: *primer som homes que súbdits*. Així l'autoritat pública mai s'esten més enllà del necessari per poder exercir les funcions de protecció, conservació i direcció de la comunitat políticament organitzada. Es tracta de limitar les atribucions als titulars del poder públic perquè no puguin exedir-se en les seves atribucions.

Vicens Vives ens diu que el sistema pactista és més un sistema de privilegis de capes socials closes, que no pas de llibertats. Aquest fet, però, no treu que es produeixi un *repartiment* de poder, que sempre és sa.

Històricament, a Catalunya, ja es volgué aplicar aquesta teoria limitant l'autoritat dels primers reis francs, Lluís el Piadós i Carles el Calb, especialment la d'aquest darrer l'any 844, en les capitulars.

Aquest sistema es recollirà als *Usatges*¹ a mitjans del S XI on, segons Abadal, el principi establert per l'usatge LXIX cal interpretar-lo en el sentit que la voluntat del príncep és llei *sempre i quan sigui corroborada per la Cúria comtal, formada pels senyors feudals més importants del país, els principals jerarques eclesiàstics i per alguns jutges tècnics*².

¹ Codi consuetudinari català del S XII

Les assemblees de Pau i Treva de Déu³, en què s'establien els acords d'aquest nom, limitaven voluntàriament les activitats bèl·liques i protegien els membres del clergat i les persones més febles, foren també un important precedent del pactisme català. Aquestes assemblees eren usades pel poder reial per mantenir una certa pau social. També tingueren un paper molt important en la configuració de l'estructura urbanística dels pobles. L'àrea més propera a l'església, la sagrera, era lliure d'atacs; per aquest motiu els pobles en buscaren la protecció, convertint-la en l'edifici central dels nostres pobles i ciutats

Des del 1283, Pere II⁴ creà un nou concepte de Constitució: les *lles paccionades*, explicades per primer cop a tot Europa en la constitució *Volem, estatuim e ordenam*. Ja no n'hi ha prou amb la simple voluntat reial per a legislar, cal el consentiment de les Corts. El

pactisme és, doncs, la consecució d'uns pactes entre el sobirà i el poble. Així, el sobirà és el primer que ha de complir la llei, i no pot convocar Corts si abans no ha jurat fidelitat a les constitucions. El rei ha passat a compartir la sobirania amb els representants dels tres braços de les Corts (el que és un augment de democràcia també féu que no poques vegades els interessos particulars fessin anar de corcoll el país.). És el que es representa amb el "Nosaltres, que som tan bons com vosaltres, us jurem a vosaltres, que no sou millors que nosaltres, que us acceptem com a rei i sobirà sempre que respecteu les nostres lles i llibertats. Si no, no"⁵.

Aquestes cessions del rei als seus súbdits vénen precedides per les conseqüències de l'ocupació de Sicília. Excomunicat pel Papa Martí IV, amenaçat pels francesos i sense el recolzament de la noblesa es veu obligat a cedir per a conjurar el poder exterior. Però el que hagués pogut ser una concessió temporal fruit del moment polític, fou refermat pels seus successors.

La teoria del pactisme l'exposa clarament Francesc Eiximenis⁶ en el llibre dotzè de *Lo Crestià*, en el tractat *Regiment de la cosa pública* on nega tota vàlua política a la violència i a les conquestes armades. Per a Eiximenis, la legitimitat de l'autoritat monàrquica prové únicament del fet que sigui lliurement acceptada pel poble. Teoria que entronca amb l'expressada per Bartolomé de las Casas en el seu llibre *De regia potestate* i que té una clara arrel cristiana. "I és que les Corts de Catalunya, ja

existents l'any 1214, són el Parlament més antic de l'Europa continental; més antic que el Parlament d'Anglaterra, que data del 1265"⁷. Anterior al Parlament català només han existit el d'Islàndia i el de l'Illa de Man.

Segons ens diu Francisco Elías de Tejada⁸, Catalunya "és la pàtria aborigen d'aquest self-government que avui vol ser presentat pels anglosaxons com la feliç aliança que sintetitza l'imperialisme amb la llibertat política".

Durant el regnat de Pere el Cerimoniós⁹, el pactisme estava prou arrelat com per rebutjar les ambaixades reials fins que el rei no hagués jurat les constitucions. És en aquest regnat on la

**el sobirà és el primer
que ha de complir la llei,
i no pot convocar Corts
si abans no ha jurat fidelitat
a les Constitucions**

² Pedro el Ceremonioso y los comienzos de la decadencia política de Catalunya" de Ramon d'Abadal

³ La primera assemblea es celebrà a Toluges (Rosselló) el 1027, presidida per l'abat Oliba, bisbe de Vic.

⁴ València 1240-Vilafranca del Penedès 1285

⁵ Fórmula de jurament de lleialtat als reis de la Corona d'Aragó al SXV. Avui, 3/5/1992.

⁶ Girona 1327?-Perpinà 1409

⁷ L'Autodeterminació de Catalunya, de Fèlix Cucurull. Ed. Tibidabo-1991

⁸ Madrid 1917

⁹ Balaguer, 1319-Barcelona, 1387

Diputació del General, o Generalitat de Catalunya, actua com a delegació permanent de les Corts entre les seves reunions. Així doncs, el pacte arribava, no només a la concessió dels subsidis, sinó també a l'administració d'aquests. També en aquesta època les Corts reben un determinat poder judicial que els permet dictar sentències de compliment obligat.

La mort sense successió legítima de Martí l'Humà implicà l'arribada al poder dels Trastàmara (1412). Suposà un pactisme a la defensiva, enfront de l'autoritarisme de la dinastia castellana, que s'hi hagué d'adaptar, no sense conflictes.

L'acceptació del nou rei fou precedida de l'acceptació de les constitucions, i els pactes, als quals es veien obligats els seus successors. A més les Corts tenien com a principis el no poder legislar ni atorgar privilegis que anessin contra cap llei paccionada o contra cap bé públic.

És ara quan la Generalitat obté uns poders polítics per tal de vetllar per les Constitucions i les lleis, afegit a les responsabilitats fiscals que ja ostentava. A més el rei no podia dictar cap disposició sobre matèries que estaven *sub iudice* o bé incomplir les sentències judicials del canceller o vice-canceller, sorgint la institució de la Reial Audiència, amb el principi de separació dels poders judicial i executiu.

És en aquesta època que el pactisme esdevé un pretext per a mantenir el privilegi de classe o per a introduir reformes que afavoreixin els nous grups socials emergents.

Amb Alfons el Magnànim ressegueixen els conflictes, les lluites amb Gènova el debiliten, havent d'arribar a cedir en molts aspectes (és una època que s'arriba a parlar de lleis comprades i pagades).

L'afavoriment per part del monarca als remences i a la Busca féu entrar les Corts en un enfrontament amb la monarquia. Les Corts quedaven neutralitzades per la igualtat de forces, i no es dubtà a anar a mètodes menys pacífics: és l'època de Carles de Viana i la guerra contra Joan II¹⁰. La Pau de Pedralbes, on no es recone-

xien vencedors ni vençuts, ni rebel·lió ni rebels, hi ha qui la considera un autèntic monument jurídic del pactisme. Els fets, però, demostraren que hi havia hagut vencedors i vençuts.

Amb la Constitució de l'Observança (1481) s'aconseguí que Ferran II¹¹ acceptés la doctrina pactista i que aquesta perdurés fins al 1714. La Constitució afirmava que poc valdria fer lleis si no eren *per Nos i nostres oficials observades*.

Durant l'època dels Trastàmara neix una escola jurídica catalana. La tasca d'estudiar les lleis no és fruit d'un treball de teòlegs o filòsofs, sinó obra d'advocats que forjaren llurs idees en els constants plets suscitats entre la monarquia i els diferents estaments del poble català.

Fins al S XVII es mantingué una situació de relatiu respecte. La impossibilitat castellana de mantenir la seva política imperialista sense ajuts externs feu enfrontar, de bell nou, l'autoritarisme castellà (encarnat pel comte-duc d'Olivares) i les institucions catalanes. La Guerra dels Segadors fou el resultat d'aquest nou enfrontament que finalitzà al tornar a jurar el rei les constitucions catalanes.

El conflicte ressorgí amb l'absolutisme de Felip IV¹². Després de la derrota a la Guerra de Successió l'absolutisme castellà s'instaurà al país.

Així, doncs, podem parlar de dos tipus de pactisme:

a) el pactisme històric fruit de les relacions entre el monarca i el poble.

b) el pactisme sociològic, un estil de viure que impregna bona part de la societat catalana.

Però els darrers anys s'ha mal fet servir el mot pactisme per a definir la manera de regular les relacions de Catalunya amb l'Estat. Amagant-se amb el desconeixament històric de la majoria de catalans s'ha volgut usar el mateix mot per a dissimular la impotència del nostre poble i les seves classes dirigents d'imposar la nostra raó com a col·lectivitat a autogovernar-nos.

L'actual mal anomenat pactisme, un pactisme rebordonit, no té res a veure amb el pactisme històric. Actualment se'ns amaga que Catalu-

¹⁰ Medina del Campo, Castella 1398- Barcelona 1479

¹¹ Sos, Aragó 1452- Madrigalejo, Castella 1516

¹² Versalles 1663-Madrid 1746

nya va ser, fins no fa gaire, un poble armat. Des de l'obligació de tenir lligat el ganivet del pa per Felip IV, passant per les tres guerres carlines, sobretot la tercera, i la recent guerra dels tres anys els fets ho demostren sobradament. És més, tenen més confiança, o desconfiança, en la nostra capacitat bèl·lica els mateixos castellans que no pas nosaltres mateixos, com ho demostra que a Catalunya es van tancar totes les fàbriques d'armament, mentre que no els fa cap por de mantenir-ne al País Basc.

Així arribem a la conclusió que el pactisme no és més un saber entomar les garrotades a canvi d'una *pau social* que recorda més la tant anhelada *pax romana*, com a instrument romanitzador, en aquest cas castellanitzador. Ben lluny queda el sentiment de les classes populars durant l'Edat Mitjana, les quals, segons Pierre Vilar, "no abandonaran un sentit més vague, però a vegades més violent, de grup; per a elles tothom qui no parla català és estranger". O sense anar tant lluny, els anys trenta quan es preguntava qui hi havia a la festa major del poble es feia notar si hi havia un castellà, com una cosa estranya.

No podem amagar la nostra feblesa sota noms històricament gloriosos. Per vèncer cal ser conscients de quina és la nostra força.

Per pactar cal tenir quelcom per cedir, però quina és la única cosa que tenim per a bescanviar? El nostre *ser* com a poble, i això és, o hauria de ser innegociable.

Aquest escrit ha estat fet agafant com a base històrica el llibre de Jaume Sobrequés i Callicó, *El pactisme a Catalunya*, d'Ed.62, Barcelona 1982. ●

Bibliografia

- Las doctrinas políticas en la Cataluña Medieval, de Francisco Elías de Tejada. Ed. Ayma, Barcelona 1950.

- Diccionari d'Història de Catalunya, d'Ed.62.

- Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional. Generalitat de Catalunya-1991.

a) La creació del dret a Corts i el control institucional de la seva observança, de Josep Maria Gay Escoda.

b) Entorn de les darreres Corts catalanes a l'edat moderna: una institució periclitada?

c) El pactisme en l'origen de la crisi política catalana: les corts de Barcelona de 1413.

- Pactisme o absolutisme a Catalunya: Les grans institucions de govern (S XV-XVI), per Tomàs de Montagut i Estragués. A *Anuario de estudios medievales*, CSIC, n.19 Barcelona 1989.

- L'Autodeterminació de Catalunya, de Fèlix Cucurull. Ed. Tibidabo-1991.

- Notícia de Catalunya, de J.Vicens Vives, Ed.Àncora-1960, pp107-120.

DEBAT SOBRE EL MACBA

Jordi Barnadas i Rull

Aquest passat novembre es celebrà el Vè aniversari del Macba (Museu d'Art Contemporani de Barcelona) i dedicarem una sessió de l'“Associació Cultural Mestre de Taüll” a debatre o fer un balanç d'aquests cinc anys del Museu.

“Macba, balanç i perspectiva de futur” fou un debat en la línia dels que organitzarem l'any passat (El realisme, les avantguardes...) en què sota un aspecte actual s'entra a pensar problemes generals del món artístic.

Antònia Maria Perelló (conservadora de la col·lecció del Museu) i Perico Pastor (pintor) foren els ponents del debat.

Antònia Maria ha treballat des d'un inici en el projecte i en la realització del Macba.

Analitzà les successives etapes en què ha passat el Museu i es centrà en l'etapa actual, en la qual el director és Miquel Borja Vil·lel. Defensà la política actual destinada a fer un Museu amb personalitat pròpia, tot i la falta de recursos i a la captació d'un públic especialista. També defensà aspectes que s'han criticat fins ara com l'espai; per a ella l'espai hereditat de Richard Meier és idoni pel Museu. Comentà amb èmfasi que el

Museu està guanyant públic a base de captar diferents grups. Defensà la cura que es té en la disposició de la col·lecció permanent i també defensà el criteri de les exposicions temporals.

Perico Pastor també coincidí en l'aspecte que el Museu havia millorat molt tot i que encara trobava una mica irregular la política d'exposicions. Per a ell els millors museus eren els que provenien d'una col·lecció privada i és per això que li semblava bé que el director actual tingués mans lliures per fer i desfer.

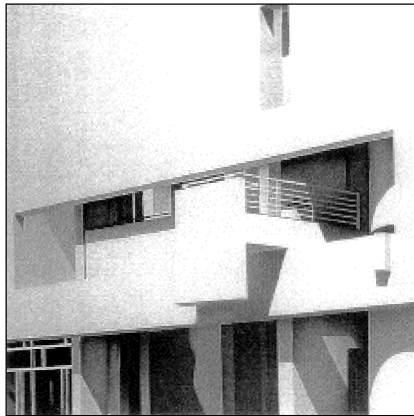
El debat tingué una gran intervenció del públic, majoritàriament compost per gent del món de l'art (professors, pintors, etc...) que opinaren sobre molts aspectes.

És un tipus de debat que quasi sempre pot tendir a polaritzar-se sobre un atac-defensa del Museu, i sobretot no estan clars quins són els límits de què és un Museu, què és un Centre d'art contemporani, o d'altra banda què és l'art contemporani mateix.

Sense saber quin és el concepte del que és l'art contemporani, la defensa-atac del Museu es transforma en una justificació-queixa dels que estan a dins o dels que estan a fora.

En la meua opinió, que ja he manifestat moltes vegades, la noció d'art contemporani és molt ambigua i permet molta perversió. Això fa que els Museus només siguin una cadena més (i molt necessària) d'un mercat de l'art que s'autoalimenta generant o creant un sobrevalor.

Crec que s'hauria d'obrir un debat social sobre què és l'art contemporani, que és d'on provenen tots els maldecaps. ●

Notícia de Cinema

El sabor de las cerezas (Ta'm e guilas)

Marc Coromina.

Les pel·lícules d'Abbas Kiarostami (Teheran, 1940) s'han convertit en els últims anys en un esdeveniment per tots aquells que pensem que el cinema pot ser una vertadera experiència personal, més enllà de la repetició de fórmules que la indústria de l'entreteniment ens proposa massa sovint.

L'obra de Kiarostami va començar a ser coneguda a Europa arrel de la presentació el 1991 de "Y la vida continua" al festival de Cannes. Després va venir "A través de los olivos" (1994), Espiga d'Or de la Setmana de Cine de Valladolid i "El sabor de las cerezas" (1997) guanyadora de la Palma d'Or a Cannes. L'última estrena, "El viento nos llevará" (1999), ens ha deixat amb més ganes que mai de seguir veient l'obra d'aquest excepcional director.

Kiarostami es un cineasta atípic en la seva llibertat creativa. Les seves pel·lícules son bellíssims poemes visuals que ens

endinsen en els problemes i les contradiccions de la condició humana amb una mirada directa i lúcida, i amb una generositat que venç l'espectador.

L'argument de la major part de les seves pel·lícules es mínim. Basant-se en esquemes de ritme musical, en les seves obres els silencis són tant importants com les notes. Com ell mateix escriu, el seu es "un cine a medio crear, un cine inacabado que consigue completarse gracias al espíritu creativo de los espectadores (...) Cuando mostramos un mundo cinematográfico a la audiencia, cada uno de ellos aprende a crear un universo personal a través de la riqueza de su propia experiencia". Aquest respecte que manifesta pel seu públic esdevé una exigència de rigor i honestetat i ens obliga a participar en la pel·lícula amb el millor de nosaltres.

El sabor de las cerezas ens conta la història de Badi, un home que volta amb cotxe per els afores de Teheran buscant algú que l'enterri en el lloc on té previst suïcidar-se. Al llarg del seu recorregut es troba amb diferents personatges que intentaran que desisteixi del seu propòsit; un jove sol-

dat, un estudiant de l'Alcorà i un professor encarregat d'un museu d'història natural.

Kiarostami no ens dirà mai els motius que porten el protagonista a intentar suïcidar-se, ni tan sols el desenllaç de la seva decisió. La vida i circumstàncies del personatge es mantindran com una incògnita durant tota la pel·lícula, cosa que no evita, però, que el coneguem en allò que realment importa, i l'acceptem. Tots els personatges ens són donats tal qual, sense cap judici, i amb una immediatesa i versemblança molt difícil de trobar en cinema. Podem no estar d'acord amb l'acció del protagonista, no sabem si té o no té raons per a actuar com actua, l'únic que podem fer es compadir-nos d'ell i respectar la seva decisió. La seva llibertat és la de tots nosaltres.

Els paisatges en Kiarostami són paisatges de l'ànima, una cartografia dels sentiments i les emocions. La seva es una visió poètica, vigorosa però subtil, que ens mostra un espai fronterer on la bellesa de la naturalesa i la lletjor de l'acció de l'home sobre el territori conviuen freqüentment. En una mateixa seqüència un paisatge

desolat per la indústria i les deixalles de la perifèria de la ciutat es converteix, per la màgia d'un cop de llum i el tremolor d'una branca, en un lloc idíl·lic capaç de fer-nos reconciliar amb el món.

L'autor no ens pretén allisonar, s'asseu a la butaca del cinema junt als espectadors i ens convida a compartir la seva ciutat natal i els personatges que hi ha trobat.

Fitxa tècnica

Títol original: *El abuelo*

Direcció: Abbas Kiarostami

Guió: Abbas Kiarostami

Producció: Abbas Kiarostami

Fotografia: Homayoun Payvar

So: Jehangir Mirshekari,

Mohammad Reza Delpak

Ajudant de Direcció: Hassan

Yekta

Muntatge: Abbas Kiarostami

Nacionalitat: Iran, 1997

Interpretació: Homayoun Ershadi,

Abdolhossein Bagheri, Afshin

Bakhtiari, Hosein Noori,

Ali Moradi.

ORDET

Josep M. Ballarín i Monset
Capellà

El Lenin, que escrivint era una llauna, de tant en tant en deia alguna de bona. Com que l'art del suara finat segle XX fóra el cinema. Això explica la gran escola soviètica, amb l'Einstein per capdavanter.

Però en va passar una que, si no hagués estat tan atapeït, ja l'hauria olorada. Sense preocupació per cap dialèctica, a Hollywood van fer les seves estrelles. De cert que vosaltres coneixeu el Hitchcock, l'Orson Welles, el Howard Hawks. O mestre John Ford.

I mai no heu sentit parlar de Dreyer.

Tanmateix, vistos fora de les cartelleres dels cinemes, aquest invent ha donat només quatre grans de debò. Einstein toca l'èpica, Chaplin és la comèdia amb més frescor que Aristòfanes, Ford és tot allò de bé que hagin fet els USA malgrat els puritans. I la llista s'acaba amb Dreyer.

Dreyer és danès.

No me'n recordo de quan va néixer ni de quan va morir, us cercaré la fitxa, però "La passió de Joana d'Arc", "Dies Irae" i, sobretot, "Ordet" són peces cabdals que justifiquen el cinema.

Agafem-nos-ho de lluny.

Dinamarca, al segle XIX, va donar un dels pensadors cristians que marquen fites. Si Nietzsche és el deliri de gran-

desa, ell és la teologia de la fe per l'angoixa. Vull dir Kierkegaard. Arrencant de la fe de Luter que és un do de Déu inexplicable, per Kant que dóna a la fe la dimensió d'imperatiu categòric, Kierkegaard, des de l'angoixa existencialista, li fa fer el tomb. Simplifico. L'angoixa és el xoc amb l'absurd, i la vida és existència en l'absurd, com més absurd, més viva. I ja hi som. Com més absurda sigui la idea de Déu, més vital serà.

No us hi embolico més.

Però sense Kierkegaard no entendrem Dreyer.

Abans, però, us parlaré de la seva tècnica.

No hi ha ningú més al cinema que hagi aconseguit uns espais tan despullats. La seva santa Joana, cinema mut, és a blancs i negres sense grisos, les cares tenen uns trets tan marcats que fan èpica. En el bisbe Cauchon hi veus un inquisidor implacable; la noia lorenesa, just pels trets marcats, té un aire d'innocència infantívola que ja ni li cal parlar. Els rètols segueixen, conscienciosament, les mateixes paraules que surten a les actes del procés de Joana. Dreyer no fa trampa, com els USA amb la història.

A "Dies irae", títol que recorda l'ofici de difunts i la ira de Déu en el judici final, plany la noia atrapada per la ira dels puritans que acaba a la foguera. El tema no permet grisalles.

I ja som a "Ordet".

Tot és blancs i negres. La sala de la casa té les bigues negres,

negres les llandes de les portes, negre el rellotge, el parament de la vaixel·la és a l'armari negre. Per contrast, les parets són blanques. En els pocs moments a l'aire lliure del film, només són grises les herbes que es mouen al vent, s'hi mouen sense fer tragèdia. Com als clàssics grecs, ni l'herbei ni els personatges mai no s'escabellen.

Els mobles parlen, només per la posició de les cadires saps que a la sala hi ha un mort ficat a la caixa, ho saps fins abans d'adonar-te que el rellotge, davant de la mort, s'ha aturat.

Deia que els personatges mai no s'escabellen.

Cada un és un tipus de vivències.

El vell i la jove creuen sense demanar-se res més. L'home és un creient amb dubtes. El metge no creu en res, amb prou feines en la ciència. El pastor luterà és luterà amb molta cerimònia, pertany a l'església oficial. I fa contrast amb el pastor purità, implacable en la seva fe.

M'hi torno, cada personatge fa dignament el seu paper a la vida.

Però hi ha una nena i l'oncle. L'oncle és boig, trencant a grat el ritme del guió, passa d'una porta a l'altra engantant com si res trossos de l'evangeli de Sant Joan. Ningú no en fa cabal, llevat de la nena. El boig és la figura poètica i dramàtica de l'angoixa en la fe.

Ell és "Ordet", la paraula. I més la "Paraula" que encapçala l'evangeli de Sant Joan. "En el

principi era la Paraula". Diuem-ne "Logos" a la grega o "Verbum" a la llatina.

Cada personatge es deixa veure talment és.

Dreyer ho broda. Hi entens el puritanisme, l'escalfor luterana apaivagada pel fet de ser l'església oficial, els dubtes d'uns, la certesa de la fe o de l'ateu. I la fe en l'angoixa del boig.

Però tot d'una es desferma la tragèdia, amb la serenitat d'una Antígona.

La jove mor de part, és allà a la sala, erta.

Cadascú hi diu la seva.

Fins que la morta resta sola, amb el rellotge parat i les cadires buides. És quan entra la nena amb el boig. No sé pas com s'ho fa Dreyer, però pel posat de l'home saps que ja no és boig.

Palplantats tots dos davant de la morta, la nena diu a l'oncle.

-Tu deus tenir fe.

-En tinc.

-Doncs ressuscita-la.

I la ressuscita.

Les mans de la morta comencen a moure's, molt a poc a poc, com si aprenguessin altre cop a tocar i acaronar, després es mouen els braços, després es mou tan sols una mica el cos. Al final se li obren els ulls.

Aquesta plàstica d'un mort que torna a viure, només la podia donar el cinema.

I "Ordet", com cercava el seu autor, és una confessió de fe que mou muntanyes.

Fent entendre que tots som uns ressuscitats instant a instant.

Vaig veure per primer cop aquest film a una sala de "arte y ensayo".

Rere nostre hi havia una jovenalla que mig reia sobretot quan el metge assegurava que la fe és fal·lornies. A poc a poc, van anar callant. I quan va arribar la ressurrecció van fer un "oooh", com si els haguessin estafat.

Els es van quedar per veure el "Setè segell".

Jo me'n vaig anar, ja l'havia vist.

Bergmann és només un refregit de Dreyer.

Acabo.

Per a mi Dreyer és molt important.

Potser no ho serà per a vosaltres si veieu "Ordet".

Vosaltres mateixos.

Cada temps és com és, no us en blasmaré pas.

CARL THEODOR DREYER

Copenhague, 3 de febrer 1889-
20 d'abril de 1968

Va començar a l'oficina, va fer de periodista.

Fins que fou ajudant d'August Blom, muntador i guionista. Direcció a Dinamarca. També, de pas, a Suècia, Noruega, Alemanya i França.

Mai no es va vendre, per això la seva producció de films és curta.

És un "dels grans" del cinema. No ho dic pas jo sol.

Té obres d'inspiració mística, rebotada en el rigorisme protestant.

Les tres que segueixen són obres mestres:

La passió de Joana d'Arc (1928) Feta a França, la seva obra cabdal.

Ordet (1955) "La Paraula" a l'inici de l'evangeli de Sant Joan. Per contrapunt, té obres que canten la vida i l'amor malgrat tot.

Dies irae (1943) La vida a ple topant amb el puritanisme.

Gertrud La vida a ple amor. No en sé la data, deu ser de les darreres.

ORDET

Carl Th. Dreyer, 1955

Actors: Preben Lerdorff, Henrik Malberg, Emil Christensen, Gerda Nielsen

Treballava amb actors molt coneguts seus, i els les feia passar males.

El film dóna la problemàtica de la fe des del món protestant, tan variat.

Però hi ha el cant a la vida en un part (el part més real i poètic del cine).

I hi ha el triomf de la vida sobre

la mort, en una resurrecció. Aquesta obra, titllada de menor per alguns, és on s'hi veu més Dreyer.

LA VIA EUROPEA XXÈ CURS D'ESTIU

FUNDACIÓ RELLEU - GRUP D'ESTUDIS NACIONALISTES
DIES 4, 5 I 6 DE JULIOL DE 2001

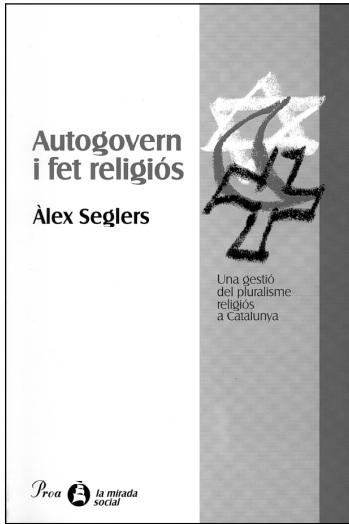
ESCOLA SANT GREGORI CARRER BELLESGUARD 48-54 BARCELONA
INFORMACIÓ: TEL. 90 467 04 64 FAX. 93 467 04 65 E-MAIL: relleu@mentamail.net

Les conferències de
dimecres, dijous i divendres
giraran entorn de
LA HISTÒRIA, LA SOCIETAT I LA CULTURA
respectivament.

Taules rodones sobre
Comunicació (dimecres 4) amb
V. Sanchis, V. Villatoro i M. Calçada
i Política (dijous 5) participants a confirmar.

Divendres 6 esteu tots especialment convidats
al Sopar concert de celebració del XXè Curs d'Estiu.

Notícia de **llibres**

Autogovern i fet religiós. Una gestió del pluralisme religiós a Catalunya

Àlex Seglers

Proa. La mirada social. Barcelona. 2000. 223 pg.

Àlex Seglers, (Manresa 1970), Llicenciat en Dret i màster en Doctrina Social de l'Església per la Universitat Pontifícia de Salamanca, és professor del postgrau sobre Relacions Interculturals, organitzat per la facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Membre del Sedase (Seminari de Doctrina i Acció Social de l'Església) ha publicat estudis monogràfics i articles d'opinió en la

premsa. Pertany a l'equip coordinador de la Pastoral de la Política i la Comunicació. En la seva obra "*Autogovern i fet religiós*" l'autor explora un nou àmbit en l'autogovern del nostre país i es qüestiona la possibilitat d'una política que gestioni el creixent pluralisme religiós en el marc de les competències establertes en l'Estatut d'Autonomia, que en el seu article 8è estipula com el fet religiós és un dels aspectes de les llibertats públiques que són competència de la Generalitat de Catalunya i el seu govern.

El llibre parteix del pròleg del Dr. Eduard Bajet, Catedràtic de Dret Eclesiàstic de l'Estat de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona i consta d'un interessant Prefaci on es recull el testimoni de les perspectives de confessions significatives. Així per la perspectiva catòlica el prevere Antoni Mª Oriol, director del Sedase, situa la reflexió en el marc del document "Dignitatis humanae" del Concili Vaticà II, on s'assenyala el fonament de la llibertat religiosa: "*en matèria religiosa ningú no sigui forçat a obrar contra la seva consciència ni sigui impedit d'obrar segons ella, en privat o en públic*".

Analitza amb rigor *-qui-* són subjectes de llibertat religiosa, és a dir les persones individuals i les comunitats religioses i famílies; *-de part de qui-*, és a dir qui ha de tenir cura del dret de llibertat religiosa: el poder civil i l'Església a partir de les exigències de la pròpia fe, referint-se al Concili Tarraconense, en la seva resolució 127 que vol fomentar el diàleg ecumènic i amb altres religions presents a Catalunya; *-com-* és a dir quin tipus d'exercici de la llibertat religiosa cal. Demana per a aquest punt un tipus de ciutadà català plenament conscient de la pròpia dignitat humana, cridat a superar tant l'enrasat de la massificació com la desmesura del llibertinatge i a esdevenir protagonista d'aquell humanisme segons el qual l'home es defineix per la seva responsabilitat envers els seus germans i la història. Per la perspectiva **protestant** en Guillem Correa, Secretari General del Consell Evangèlic de Catalunya, demana que es conegui com a Catalunya hi ha una Comunitat Protestant que se sent catalana. La veritable llibertat religiosa no s'assolirà d'altra banda sense una normalització en les institucions i els mitjans de comuni-

cació, en els quals per inèrcia es tracta el fet religiós des d'un punt de vista monocolor. La perspectiva islàmica l'aporta Mansur Escudero Bedate, Secretari General de la Comisión Islámica de España, i president de la Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas, assenyalant com des de l'any 1492 no havia estat possible al nostre país exercir la llibertat religiosa, i com aquest dret va ser reconegut en la Constitució de 1978. L'any 1989 es donà la Declaració Oficial de l'Islam com a religió de "notori arrelament", i l'any 1992 el següent pas necessari, que era la signatura de l'Acord de Cooperació amb l'Estat, recuperant així els seus drets com a ciutadans: drets de família, educació, enterrament, alimentació, festivitats, ús del patrimoni d'origen islàmic etc. Palesa com malgrat els avenços legals el reconeixement d'aquests drets de fet i socialment és encara insuficient. La perspectiva jueva es troba representada en el testimoni de Dalia Levinsohn, President de la Comunitat Israelita de Barcelona, que testimonia com per a aquesta comunitat la religió és una forma de veure el món que influencia

decisiva i positivament llur existència. En darrer lloc la perspectiva ortodoxa és present amb l'aportació de l'Arxiprest Joan Garcia, Vicari General, que assenyalava com aquesta comunitat va ser fundada per catalans i no per immigrants i com aquest fet pot ajudar a la integració dels fluxos dels països de l'est i l'arc mediterrani.

El llibre no és un assaig acadèmic ni estrictament un recull jurídic, sinó que empra un mètode interdisciplinari amb vistes a una proposta política sobre el conjunt de possibilitats que té el Govern de la Generalitat. En aquesta perspectiva s'analitzen els programes electorals de les principals formacions polítiques a Catalunya i es recolza l'anàlisi amb dades socials i estadístiques d'implantació de confessions no catòliques a la ciutat de Barcelona, testimonis de Jehovà, protestants i ortodoxos, analitzant per municipis i nombre de llocs de culte; així com dades sobre adeptes a sectes. L'autor cerca contrastar la realitat social amb la legalitat i no renuncia tampoc a un enfoc filosòfic del problema, per tal d'abastar-lo amb tota la seva complexitat.

El primer capítol és dedicat a la qüestió social de la immigració, el multiculturalisme i la diversitat de creences. Constatada així com la plurireligiositat creix en tot l'Estat, i com Catalunya presenta trets específics de secularització, major flux d'immigrants i pluralisme, i presència de grups de cristians compromesos crítics amb l'autoritat eclesiàstica. Cal abordar el problema de la immigració no en termes de conflicte social (Banyoles, Terrassa, El Ejido...), sinó en termes d'integració. L'autor valora positivament els drets reconeguts per la Llei orgànica 4/2000 d'11 de gener sobre drets i llibertats dels estrangers tot qualificant-la de **personalista**. Tot i així apunta com la integració social dels immigrants necessita de campanyes de conscienciació. D'altra banda apunta al procés d'integració com quelcom bicèfal, de doble acceptació i que es construeix compartint valors i no assimilant minories. Un procés que requereix dinamisme en la legislació i defensa de la legítima identitat. Això comporta acceptar un principi conflictiu: **el principi de reciprocitat**: de la mateixa manera que els musulmans tenen dret

a construir els seus llocs de culte i professar públicament la seva fe en els països occidentals, els cristians han de gaudir del mateix dret als països islàmics. A Seglers demana també en aquest primer capítol un treball per a desenvolupar un dret eclesiàstic autonòmic. A diferència dels länders alemanys la Generalitat no pot signar concordats amb la Santa Seu, només la sobiranira plena o compartida ho permetria.

El segon capítol -eixos per a una gestió del pluralisme religiós- és una introducció implícita al tercer i darrer i apunta a propostes concretes per a dur a terme polítiques de tutela i cooperació del pluralisme religiós. Analitza diferents litigis -*in re religiosa*- per demostrar que aquests conflictes no poden exhaurir-se únicament als tribunals, sinó que calen, a més, tècniques de mediació. Delimita amb cura el principi de **laïcitat positiva** basada en la valoració de la llibertat, la responsabilitat dels ciutadans, el pluralisme i la igualtat -principis tots ells que es desprenen de la Constitució de 1978. El distingeix tant de la laïcitat negativa basada en l'actitud bel·ligerant i hostil vers la religió, o en la

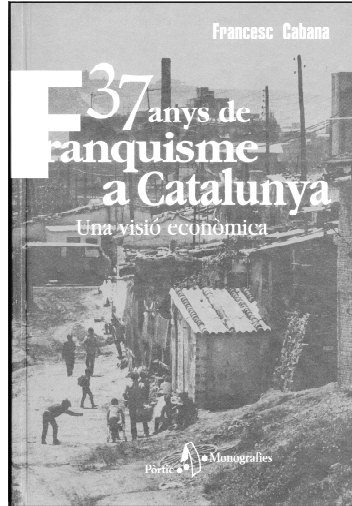
indiferència; com del confessionalisme que només protegeix i reconeix una determinada religió. Estableix un símil amb la noció de democràcia: de la mateixa manera que no volem que s'entengui per democràcia un procediment buit de continguts axiològics que serveix tan sols per assolir poder, i sí volem una noció de democràcia que subratlli el valor i ideal d'aquesta com a exigència per assolir igualtat i llibertat de la ciutadania, el mateix cal entendre de la laïcitat. Es qüestiona també perquè l'Islam no ha assumit part dels drets humans, i perquè aquesta formulació prové del món jueu-cristià. L'explicació es pot trobar en la mixtura que es fa de la religió i la política en el món musulmà, on la xara -lleï islàmica- pesa encara molt avui en les actuacions del poder polític, mentre que a Occident la separació dels dos ordres: secular-temporal/eclesiàstic-espiritual arrenca de molt lluny. Seglers creu que els fluxos migratoris poden gestar un nou Islam, un Islam europeu més permeable als esquemes jurídicopolítics occidentals, estenent així l'acceptació dels drets humans als països musulmans.

El tercer i darrer apartat recull les propostes per a uns organismes de cooperació i tutela en matèria de llibertat religiosa, entorn de la creació dins del nostre govern d'una Secretaria de Relacions amb les Confessions Religioses, depenent del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya, (Dogc. 3.152, 1-6-2000). Delimita política i jurídicament les funcions d'aquest àmbit dins de l'organigrama del Govern. Aquestes bàsicament són les de donar atenció a les diferents entitats religioses establertes a Catalunya, l'aplicació dels acords de Govern en aquest àmbit, l'exercici de representació ordinària de la Generalitat davant les entitats religioses, l'elaboració d'estudis i informes, l'establiment i manteniment de relacions amb els responsables institucionals i l'exercici de qualsevol altre funció que sobre la matèria li encarregui el titular del Departament de Presidència. L'estudi subratlla també altres figures possibles, com podrien ser una Comissió Assessora de Llibertat Religiosa, de caràcter consultiu, composta per una representació proporcional de les diverses confessions inscrites en el Llibre de Registre

d'Entitats Religioses, i la figura del mediador intercultural.

“Autogovern i fet religiós” és un llibre interessant, tant per a aquells preocupats per la gestió de l'espai públic, com per les persones sensibilitzades en el desenvolupament social i religiós del nostre país. Aspecte aquest que inevitablement ens afecta a tots, creients i no creients.

Manel Canals i Surís.

37 anys de Franquisme a Catalunya

Una visió econòmica

Francesc Cabana
Pòrtic
Barcelona, 2000

En el seu llibre “37 anys de franquisme a Catalunya, una visió econòmica” publicat a Pòrtic, Francesc Cabana emprèn l'aparentment feixuga tasca d'informar-nos cronològicament sobre els principals fets i personatges de la història econòmica del nostre país sota el règim franquista.

L'autor sap molt bé de què parla. Perquè ho ha viscut, ho ha estudiat, hi ha treballat, ho ha patit i fins i tot, es pot dir que hi ha lluitat. Malgrat tot, F. Cabana

només ens pica l'ullet just per no malmetre l'objectivitat que obliga tot historiador.

Francesc Cabana, l'economista, l'historiador, el banquer, el polític *malgré lui*, l'erudit, l'escriptor ens transmet les “experiències negatives” de tota una generació que va fer el que va poder en circumstàncies econòmiques molt adverses. I ho fa deixant-nos entreveure tant la tasca d'alguns grans home (des de Lluís Carulla a Pere Duran Farell) com la de molts aprofitats i facinerosos com Miquel Mateu, Pere Gual Villalbí o Josep M. d'Albert entre altres. A més d'aquest enfoc biogràfic hi trovem paral·lelament una descripció dels fets històrics més rellevants i de les principals empreses de cada moment. Així per exemple coneixem amb detall la tremenda crisi de restriccions elèctriques patida durant els primers anys, la Chade, els gasògens, el món dels cotoners, l'invent dels automòbils Eucort, la fallida del Banc Alemany Transatlàntic, la creació de la SEAT, la d'Enher, la jugada de March en la falida de la Barcelona Traction, el naixement del Banco de Madrid a Ripoll, la Cros, Unitesa, la Maquinista., la gestació del polígon químic de

Tarragona, l'aposta per Gas Natural, les autopistes de peatge, Nescafé, Vandellós...

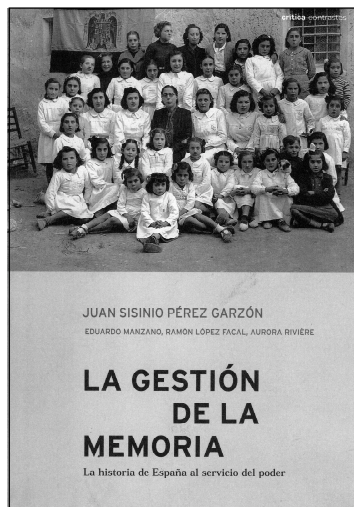
En abordar l'obra d'una forma lineal, any darrera any, i amb una breu descripció del marc polític general, l'autor ens permet viatjar en el temps i visualitzar més fàcilment què va succeir. Els 37 anys de franquisme es poden dividir en tres períodes econòmics. En primer lloc els anys 40 caracteritzats per tots els mals de la duríssima postguerra: pobresa, reconstrucció, càstigs exemplars personals i col·lectius, racionament, manca d'electricitat... Reconstruïts un a un semblen una eternitat i s'entén que marquessin profundament tota una generació. En segon lloc els anys 50 de l'Espanya autàrquica i autosuficient. L'aïllament econòmic en part volgut i per altre banda imposat pels aliats recelosos del règim franquista obliga a reinventar els cotxes, les motos, els electrodomèstics... calia produir-ho industrialment tot dins l'estat. I per fi, un darrer període de 15 anys de lenta obertura econòmica. La volguda internacionalització i modernització de l'economia s'allarga durant els anys 60 i no es consolida fins després de la mort del dictador amb l'ingrés a la CEE.

Pel què fa a la situació del nostre país, l'autor ens presenta tota una cronologia molt detallada de l'expoli a què Catalunya va estar sotmesa. Podem trobar-hi una extensa relació dels greuges que la nostra indústria ha anat patint i que en gran part segueixen vigents. F. Cabana demostra com directa o indirectament es van incentivar totes les mesures possibles per desmantellar i redistribuir el teixit industrial català, especialment el món tèxtil. També aporta nombroses dades de la venda sovint obligada de les diferents institucions financeres catalanes. En aquest sentit l'obra és a més a més d'un complet memorial de greuges, un acurat recull de personatges, anècdotes, grans preocupacions i petites misèries d'una generació que va viure com va poder el malson de 37 anys del règim feixista i anticatalà.

Igualment, F. Cabana ens dóna a conèixer els empresaris i homes polítics catalans més destacats que varen "triunfar" a Madrid. La llista es molt petita, ja que ni als espanyols els va interessar, ni van ser gaires els catalans que van demostrar especial interès per assumir quotes oficials de poder a la capital.

Finalment per aquells lectors no acostumats a abordar aspectes econòmics, cal precisar que el to de l'obra és divulgatiu, fàcil de llegir, amb molts exemples i poca parafernàlia economicista. El llibre es converteix en un interessant pel·lícula-reportatge amb el regust de NODO pels qui visquen cinematogràficament molts d'aquells esdeveniments (especialment les inauguracions dels pantans) i ens obre la porta a moltes reflexions sobre què ens han fet i què ens hem deixat fer. Recuperar la memòria d'un passat malmès és sens dubte el primer pas per intentar evitar que generacions posteriors reproduïxin almenys els mateixos errors. Aquest és el desig de l'autor i una de les moltes raons per agrair-li la publicació del llibre.

Vicenç Pedret

La gestión de la Memoria

Juan Sisinio Pérez Garzón y otros
 Editorial Crítica, S.L.

El subtítol d'aquesta obra ja és prou indicatiu: La història d'Espanya al servei del poder.

El passat és un arsenal de dades d'on cada societat extreu i selecciona personatges i fets per construir una memòria que justifiqui el present.

La història és una selecció de fets.

Aquesta selecció s'ha fet moltes vegades amb l'objectiu de ser aliment de patriotisme o formació de ciutadans disciplinats i sotmesos.

Aquesta selecció pot ser negativa o censura, en el cas de netejar d'arxius pels monarques absoluts de tot allò que no els agradava.

Una altra forma és ordenar

els fets amb la intenció de transmetre el concepte històric-organicista de la nació. Una "essència" que perdura a través de tots els temps. I aleshores el que cal és ordenar tota l'argumentació en funció d'aquest fet. Així l'existència continuada de l'Espanya-nació des de la prehistòria, els romans, visigots, la reconquesta, els Reis Catòlics, etc.

Això en el temps. Però els clíxés també són en el territori: en mapes successius es presenta l'Espanya peninsular sempre tancada pels Pirineus. O a través de les institucions, per exemple, promovent la identitat entre la monarquia i l'Estat, o l'obsessió per ensenyar qui van ser Carles V o Felip II.

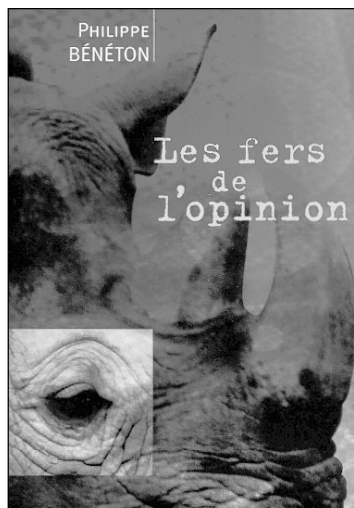
Tot això és causa de tòpics nacionalistes en les històries que es donen, sobretot, en l'ensenyament, però també vehiculats a través dels mitjans de comunicació i en el discurs polític.

Aquestes crítiques es fan, sobretot, al Nacionalisme espanyol, molt inquiet, perquè amb el sorgiment de les autonomies li sembla que la seva ideologia ha passat a un pla secundari, però també s'analitza de passada que actualment les autonomies han caigut en la mateixa temptació. Bascos, gallecs, andalusos, canaris i catalans.

Al final es fa una crida a una revisió que porti a crear ciutadans amb sentit crític, amb un caràcter no excoent i una visió més europea, i àdhuc més universal.

Aquest és un llibre interessant que ajuda a desfer molts tòpics.

Eduard Barnadas i Gassó

Els grillons de l'opinió (Les fers de l'opinion)

Philippe Bénéton
París, PUF, 2000

Curiosa col·lecció, aquesta que es publica sota la rúbrica de "Béhémot", el monstre bíblic del llibre de Job!

"És la imatge inquietant dels desordres del temps, com suposava Hobbes?" pregunten els directors de la col·lecció.

"Aquell que, des d'aquest indret com des de la muntanya del Diable, hagi considerat el món i hagi observat les accions dels homes, haurà pogut contemplar l'espectacle de tota mena d'injustícies i de tota mena de follies que el món ha produït, i com han estat produïdes per la hipocresia i la suficiència, de les quals l'una

és doble iniquitat i l'altra doble follia" (Th. Hobbes, escrit el 1666 ap.)

"Els grillons de l'opinió" es situa en la perspectiva de "La igualtat per defecte" que esperem veure publicat a Barcelona d'Edicions ben aviat: si l'home és una llibertat indeterminada que es construeix a si mateix, sense que hi hagi res fora d'ell que el pugui constrènyer, correm cap a una tirania orweliana, que és la tirania de l'"opinió". Tirania orweliana perquè l'autor, després d'haver desmuntat un a un els mecanismes a través dels quals l'"opinió" imposa la seva tirania en nom de la "llibertat d'opinió" fins al punt que ningú no s'atreveix ja, si no vol ser totalment arraconat, a expressar una "opinió" que no estigui d'acord amb l'"opinió" (qui és capaç d'"opinar", per exemple, que la democràcia no és un bon sistema de govern?), desmuntats doncs aquests mecanismes que han podrit tantes paraules i tants conceptes nobles, arriba a la conclusió orweliana que "totes les opinions són iguals però unes són més iguals que les altres".

El món que escorcolla Bénéton és d'autèntic pesombre, però és en realitat el món que, almenys en els països que

l'"opinió" considera avançats, estem vivint: un immens i aparentment dolç camp de concentració.

Però la mentida no arriba ni pot arribar a tot arreu. Estalvio al lector el magistral desemmascament que Bénéton fa de la mentida de l'"opinió". Però sí que indicaré les dues línies de front per on ens fa veure que passa la lluita contra la mentida: una és interior i oposa la consciència natural a les construccions artificials de la igualtat per defecte, segons les quals "jo puc dir que l'acte més significatiu de la meua existència consisteix a mastegar xiclet i que el sentit de la meua vida és fer ocellets de paper. Algú hi té res a dir?".

I efectivament, la gent calla. A l'època de la "llibertat d'opinió" són ben pocs els que parlen, i, encara, s'ho creuen el que diuen? O només en viuen? Aquesta és la primera línia de front. La que, dins de cada un de nosaltres, ens fa dir: No, no tot és igual, el bé i el mal existeixen i la llibertat, si no hi ha un bé i un mal reals, que no siguin un invent meu, és un mot buit.

La segona línia de front és exterior i es creua amb la primera: és a dir, la consciència natural resisteix més en certs grups socials que en d'altres.

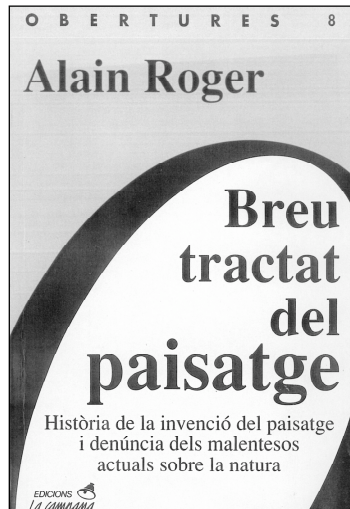
Els resistents són d'una banda aquells sobre els quals l'esperit dominant rellisca, i que l'esperit dominant considera per això "retrògrads" i condemna al silenci. És el que Péguy en deia "la gent", "el poble", im-buïts, en paraules de Chesterton, de les "mudes certes de l'existència". D'una altra banda, tota la gent que pensa.

Bénéton observa amb una gran agudesa com el treball intel·lectual seriós es distancia cada cop més del "poder cultural" dels creadors d'opinió. El pensament protegeix de les contradiccions, les aberracions i la tirania de la igualtat per defecte.

Quant al "poble", a Bénéton li sembla veure que cada vegada n'hi ha menys. Cada vegada més la igualtat per defecte converteix la "gent senzilla" en "opinants dòcils".

Però, curiosament, acaba dient-nos que per bé que els Estats Units és on lloc on s'ha cuinat "el gran projecte humanitari que consisteix en esborrar del món els sentiments naturals i substituir-los per tècniques, abstraccions i sensacions" és probablement allí on el projecte troba i trobarà més resistències per part de molta gent que "no està per històries".

Jordi Galí

Breu tractat del paisatge

Alain Roger
Edicions La Campana
Barcelona, 2000

Des de la finestra d'una antiga masia de l'alta Noguera, s'emmarca, com si d'un quadre es tractés, el turó de Montmagastre. Qui l'hagi vist el recordarà, amb l'equilibrada silueta piramidal de les muntanyes dibuixades pels infants, aïllada i així realçada, entre la serra de Comiols i el curs del Segre, com a senyal d'identitat de la contrada.

La visió d'aquella muntanya inconfusible, tan nítidament circumscrita en un marc, va fer-me descobrir el paisatge quan iniciava l'adolescència. Tot i formar part del país, no era com els camps sembrats, ni l'obaga propera o una de les serralades que envoltaven

la masia. La singularitat de les seves línies li conferia un rang diferent i superior, i aquell precís enquadrament semblaria anticipar el dibuix o la pintura que transformarien un fragment del territori en una obra d'art.

És justament això el que ens explica Alain Roger en el seu *Breu tractat*, subtítulat *Història de la invenció del paisatge*. I, més encara, com escriu l'autor, l'"invent de la finestra" marca la naixença del paisatge occidental. És la "finestra" que en les pintures del *Quattrocento* s'obre a l'exterior del quadre i mostra, com si fos una miniatura, una imatge del territori sublimada pel geni de l'artista. No ens hem pas d'envanir per aquesta troballa. Alain Roger s'apressa a referir-nos, fil per randa, el retard de mig mil·lenni que, en matèria de la concepció i la representació del paisatge, tenim respecte de la civilització xinesa.

La tesi d'aquest *Breu tractat* pot sintetitzar-se en una afirmació: el paisatge és, doncs, un fet cultural, desconegut com a tal en l'antiguitat clàssica i en l'edat mitjana, èpoques en què només n'existien les premonicions que denomina "protopaisatges". I perquè es pugui parlar d'una societat

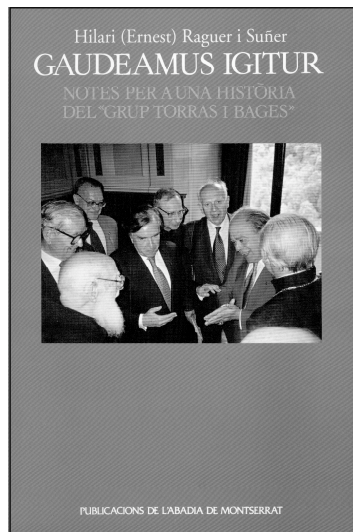
dotada del sentit i el gust del paisatge, cal que hi concorrin quatre circumstàncies: l'existència, en el llenguatge, d'un terme precís que l'identifiqui; les descripcions literàries de les seves belleses; les representacions pictòriques; i l'aparició -molt antiga- dels jardins com a indicadors d'una valoració estètica de la natura.

On l'*urbanita* gaudeix d'un paisatge, el camperol només veurà vinyes, sembrats o arbres que valorarà pels rendiments en vi, gra o fusta. És, repetim-ho, el fet cultural, en la seva accepció més pròpiament antropològica, el que sustenta i defineix el paisatge. Mai, com subratlla l'autor fins a la sacietat, serà una realitat natural o assimilable a la natura. Per això, en la continuació del llarg subtítol de l'obra que comentem, afegeix: "i denúncia dels malentesos actuals sobre la natura". Alain Roger, que no s'està d'insistir en els aspectes més polèmics i provocatius de les seves reflexions, l'emprèn contra l'ecologisme i els ecologistes que redueixen el paisatge a l'entorn i, per tant, proclamen la necessitat de protegir-lo. Per contra, defensa a ultrança l'autonomia del paisatge, com a emanació de la cultura, respecte de la discipli-

na científica que és l'ecologia; i, a més a més, considera absurd negar -i rebutjar- la seva constant evolució deguda a la mà de l'home. Els paisatges que es volen preservar actualment a França -observa- són els mateixos que els del segle XIX que pintaren els impressionistes.

Per concloure, creiem que Alain Roger s'excedeix en la diatriba contra el proteccionisme mediambiental. I afegim que, com a lector, ens ha interessat molt més la primera part del seu Breu tractat, on demostra la repetida essència cultural d'allò que entenem per paisatge i en ressegueix, amb gran finor intel·lectual, la seva complexa gènesi.

Joaquim Maluquer Sostres

Gaudemus igitur Notes per a una història del "Grup Torras i Bages"

**Hilari (Ernest) Raguer
i Suñer**

**Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, 1999**

Pocs períodes, o cap, de la història de Catalunya dels darrers cent anys es fan tan difícils de conèixer com el que va des de l'any 1939 fins cap als anys 1953-55, és a dir, fins a l'estabilització del règim franquista. Per això els estudis que hi ha no passen gaire de dreçar llistes de fets ocorreguts, d'actituds personals preses, de recercar grups resistents que es fan i es desfan i que moltes vegades, per la seva extrema clandestinitat són pràcticament

impossibles de seguir, si no és a través de memòries personals que en general donen visions molt fragmentàries i puntuals dels fets.

I encara és més difícil seguir els avatars de la psicologia col·lectiva del nostre poble, els efectes mentals diversos de la derrota, de l'ocupació franquista, de la desil·lusió dels que esperaven una altra cosa, de les reaccions visceral, de les reaccions racionals, de l'acotellament general, dels primers redreçaments, del retorn dels exiliats, de la lluita per sobreviure econòmicament. I sobretot, fer-se càrrec de l'ambient, l'ambient on es produïa tot allò. Em penso que va ser Brenan, l'any 1950 que va escriure que "España es una tirania moderada por la corrupción". La corrupció, la ficció i la mentida omnipresents: "España es el monocultivo del camelo" em va dir el meu capità, l'any 1953.

Però la vida continuava. I si s'esqueia, els joves es disfressaven en ocasió del centenari del ferrocarril. Eren els mateixos que l'any anterior havien jugat fort a Montserrat o que tres anys després arriscaven d'anar a un penal militar o de caure a les grapes de la Brigada Político-Social.

...

Llegir el llibre de l'Hilari Raguier ens recorda, als que hi érem, moltes coses. No sé si pot arribar a aconseguir que els que no hi eren es puguin fer una mica d'idea de la situació. Evidentment, judicar el que es feia i es deia amb els criteris que avui imperen és condemnar-se a no entendre res de res. La primera condició per a entendre alguna cosa és oblidar la retòrica actual i tenir molt clar el fet que massivament dominava la mentalitat de l'època: que de cap manera era previsible a cap termini, ni molt menys òbvia, l'evolució que ha seguit el nostre país. El futur era absolutament barrat i incert. Només a partir d'intentar entendre això es pot valorar el que varen fer aquella gent en aquell moment.

La segona condició és examinar els documents i meditar els fets, els fets "tossuts", innegables, que obliguen a pensar a qui n'és capaç. Per exemple: què significa el contacte de dos oficials de l'Exèrcit de la República acabats de retornar de l'exili, amb els fills d'una burgesia que havia anat, o havia hagut d'anar, a la "zona nacional"?

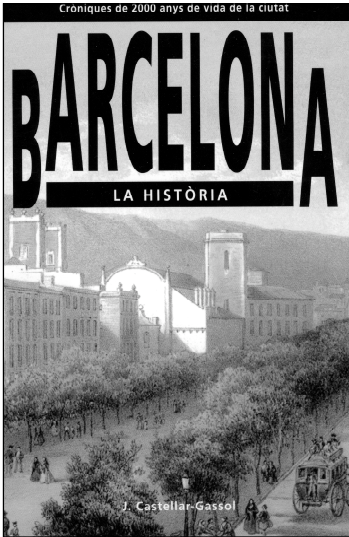
I una tercera cosa seria fixar-se amb els noms que surten al llarg del text i establir-ne la

jectòria, estudiar els paràmetres de les respectives vides, i intentar entendre-les. És una feina potser més d'erudit i ja no tan interessant, però que convé tenir present per no fer, sobre aquests personatges, judicis superficials i prematurs.

...

He fet referència, abans, a la quasi necessària infidelitat de qualsevol memòria escrita anys després dels fets. És altísimament improbable que el que ha viscut l'autor durant cinc, deu, vint o cinquanta anys no pesi d'alguna manera en el que està escrivint, àdhuc suposant el màxim d'imparcialitat i equanimitat. El gran valor d'aquest llibre radica en la seva radical objectivitat: tal dia em varen deternir, tal dia es va elaborar aquest document que aquí està fotografiat... Aquí hi ha les "coses" sobre les quals qui vulgui, pugui pensar i intentar entendre alguna cosa d'aquest període tan difícil d'entendre.

Jordi Galí

Barcelona, la història Cròniques de 2000 anys de vida de la ciutat

Joan Castellar-Gassol
Edicions de 1984,
Barcelona, 2000

El llibre “Barcelona. La Història. Cròniques de 2000 anys de vida de la ciutat” de l'autor J. Castellar-Gassol, és un interessant relat de l'epopeia dels barcelonins des d'abans dels romans fins al segle XX. El text té, a més d'un innegable valor històric, un estil àgil i de molt amena lectura, alhora que ens obre les finestres per a una anàlisi

sociològica i costumista des dels fets i els detalls més petits de la vida, fins als aspectes arquitectònics, econòmics, de la moral, i la vida dels barcelonins en el transcurs d'una evolució, que no és altra que la història de la vida real d'una ciutat. El relat situa la realitat de Barcelona en el context històric de cada moment.

J. Castellar Gassol estudià Ciències Polítiques i Sociologia a la Universitat de Madrid, al Centre Européen Universitaire de Nancy i al Ruskin College d'Oxford. Com escriptor en llengua catalana ha publicat també una obra sobre Gaudí, editada en català, anglès, castellà i francès i que ha merescut les següents paraules elogioses d'Isabel Clara Simó en el diari Avui: “una biografia necessària, molt a l'abast, fàcil de llegir i que ens fa reflexionar sobre la intel·ligentzia catalana”. L'autor ja indica en el seu prefaci, després de la reproducció d'una litografia de la Barcelona del 1850, com el llibre és una obra de divulgació històrica, mitjançant una tria d'episodis o moments culminants de la història de Barcelona “tots els noms de personatges que apareixen en aquesta obra corresponen a éssers

reals. Si n'hi hagués cap, de nom de persona, que pogués semblar un ésser de ficció seria pura coincidència.”

Les cròniques sobre 2000 anys de vida de la ciutat estan estructurades, com el seu títol indica, en cròniques, cadascuna aborda un tema, moment o persona concreta, i la lectura de cada una d'elles si bé es pot fer de forma independent compon un relat històric lineal: des del primer port mediterrani del Barcino –la Barcelona primitiva– fins a l'actualitat post-olímpica. Són un total de vint-i-tres cròniques agrupades en sis parts i un recull cronològic final.

Les quatre primeres cròniques componen la primera part del relat que és una bona síntesi de les nostres arrels, des d'una descripció del món de la mediterrània de la Grècia clàssica i com fins a Barcino havien arribat fenicis, cartaginesos i grecs, un relat de la vida de la colònia romana i com un dia de vers l'any 270 d.d.c els habitants de la Bàrcino romana van sentir el remor de fons, el tremolor incessant que suposà l'entrada dels bàrbars que baixaven de la Gàl·lia. Aquest apartat finalitza amb la crònica dedicada a Gal·la Plàcidia, el record de la

qual és avui la plaça que coneixem. Filla de l'emperador romà Teodosi el Gran va ser segrestada per Ataülf, rei dels visigots, l'any 410, que s'hi casà. Foragitats de Narbona prengueren Barcino com a base i residència. Poc després la parella fou assassinada per gots d'un bàndol antiromà. El nom d'Ataülf és també recordat avui a Barcelona en un carrer estret del barri gòtic, "com si les divergències entre la civilitat romana i l'aspror gòtica s'haguessin mantingut fins avui". La segona part del llibre consta de les cinc cròniques següents, relatant a Guifré, comte de Barcelona, i la llegenda de la creació de la senyera per la mà de Carles el Calb en la ferida de Guifré, i l'origen ultrapirinenc de Catalunya. Especialment important és la crònica VII que relata com, amb motiu d'una plaga de llagostes els fidels van invocar la intercessió de la Mare de Déu de la Mercè l'any 1637, fet pel qual el consell de la ciutat l'anomenà patrona de Barcelona. Realment copatrona juntament amb la suposada màrtir Eulàlia. Segueixen els interessants relats dedicats a Ramon "lo foll", Ramon Llull; i el dedicat a Arnau de Vilanova. Ramon

de Penyafort, que havia afirmat revolucionàriament en una societat feudal, que tot treball mereixia un salari i que tota professió basada en el treball estava justificada, va recomanar al jove Llull de restar a Mallorca, on en una dotzena d'anys va posar per escrit en llatí, català i àrab el seu pensament. Aquest ha estat considerat per W. Leibniz un precursor de la matemàtica combinatòria, així com per Descartes, que va reconèixer que pensava en Llull quan va concebre el seu mètode de la ciència universal.

La tercera part comprèn quatre cròniques que donen abundosos detalls històrics, com la pesta negra, i també arquitectònics per conèixer el gòtic de la nostra ciutat. Així arribem fins la quarta part que ens porta fins la setzena crònica. Aquí coneixem com Lluís de Santàngel, valencià d'origen jueu i família conversa, financïà el viatge de Cristòfor Colom, i l'audiència d'aquest al Saló del Tinell pel rei d'Aragó i la reina de Castella. Es relata també com el pagès Joan de Canyamars va enfonsar al coll del rei "Ferran el catòlic" un ganivet, un dia gelat d'abans de Nadal, el 7 de desembre de 1492. Els monar-

ques no tenien estima entre els barcelonins. Canyamars va ser lligat a un carro i els botxins l'anaven fent bocins a cops de destrat. Es relaten també les incursions dels pirates musulmans al litoral català. La història avança ràpidament en el llibre de Castellar, i un cop hem llegit una crònica no podem sino desitjar entrar en la següent. Les cròniques disset, divuit i dinou formen la cinquena part que explica com els carrers de la ciutat eren una designació de l'ofici que s'hi encabia: "agullers", "argenteria", "assaonadors", "brocancers", "escudellers", "corders", "espaseria", "tapineria", així com aspectes toponímics dels nostres cognoms. També fets decisius en la nostra història com el Corpus de Sang el 7 de juny de 1640, en la revolta de mig miler de segadors provinents de comarques veïnes davant els representants dels Habsburgs, els tercios dels quals saquejaven Catalunya. També el context històric que acompanyà l'execució del General Moragues, el cap del qual va restar penjat per escarni dotze anys al Portal del Mar. Avui un monòlit recorda la seva persona.

La sisena i darrera part inclou les quatre darreres cròni-

ques, la vint-i-tres és la darrera d'elles: el pla Cerdà i la creació de l'Eixample, amb l'enderrocament de les muralles, el modernisme arquitectònic de la nostra ciutat, la Renaixença cultural i política, la creació dels cors de Clavé, les reunions a "Els Quatre Gats", etc.

El llibre culmina amb un reconeixement a la Barcelona post-olímpica. Si Plató al s. IV a.c. xifrava la grandària òptima "una ciutat en 5000 habitants", l'arquitecte suís Le Corbusier a la primera meitat del segle XX d.d.c. va xifrar la ciutat ideal en 3 milions de persones. Aquesta és la Barcelona actual, amb ètnies i cultures diverses.

La lectura d'aquest breu i interessant relat no ens ha d'interessar només als barcelonins, sinó també a tots els ciutadans de Catalunya i a aquells que cerquin una correcta comprensió de les societats, essent un text excel·lent per copsar el sentit de Barcelona, "cap i casal" de la nostra nació.

Manel Canals i Surís

barcelonesa d'edicions

COL·LECCIÓ "EIXOS"

1. E. Colomer - J. Galí - F. Guillén, *Els fonaments*.
2. Rosa M. Terrafeta, *Andreu Xandri: mística i força*.
3. E. Lévinas, *Ètica i infinit*.
4. J. Galí, *El compromís polític dels germans Chesterton*.
5. Josep M. Ballarín, *Gent i ninots*.
6. Josep M. Bernades, *Quadern de Praga*.
7. J. Sales-J. Monserrat, *Introducció a la lectura de Leo Strauss: Jerusalem i Atenes*.
8. F. Guillén, *Obediència i llibertat*.
9. Josep M. Ballarín, *Pauses (1976-1978)*.
10. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Persona i Nació*.
11. Josep M. Capdevila, *Els principis de la civilització*.
12. Josep Sanabre, *Història i País*.
13. J. M. Ballarín - J. Galí - R. Galí - F. Guillén - E. Puig - J. Sales, *Realitats*.
14. J. M. Ballarín, *Pauses (1978-1981)*.
15. Josep M. Ametlla - L. Ferran de Pol - R. Galí - J. Sales, *Els "Quaderns de l'Exili"*.
16. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Llibertats i Liberalismes*.
17. Ferran Soldevila, *Noms propis*.
18. Hilarie Belloc, *Història i sentit. Articles a El Matí*.
19. Josep M. Ballarín, *Pauses (1981-1983)*.
20. Raimon Galí, *La ciutat. Les arrels de la democràcia*.
21. Diversos autors, *Repensar la Meditació Catalana*.
22. Ferran Soldevila - Carles Cardó, *Polèmica sobre la religiositat a Catalunya*.
23. Víctor Castells, *Caràcter i Nació. Escrits de J.M. Batista i Roca*.
24. F. Fernández, *Jan Patočka: Filosofia en temps de lluita*.
25. Josep Espar, *Moral de Victòria. Camins per a la plenitud de Catalunya*.
26. Moisei Ostrogorski, *La democràcia i els partits polítics*.
27. Raimon Galí, *La mística i la política*.
28. Jordi Galí, *La Renaixença catalana. Persones i institucions*.
29. Jaume Vicens Vives, *Textos fonamentals*.
30. Josep Hereu, *Raó i Veritats*.
31. Philippe Bénéton, *Els règims polítics*.
32. Manuel Carrasco i Formiguera, *Diari de presó (1923-1924)*.

COL·LECCIÓ "REALITATS I TENSIONS"

1. Stanley Rosen, *Hermenèutica com a política*.
2. Rémi Brague, *Europa, la via romana*.
3. Maurice Clavel, *"Déu és Déu, redéu!"*
4. Jean-Pierre Poussou, *Cromwell, la revolució d'Anglaterra i la guerra civil*.
5. Jordi Sales i Coderch, *A la flama del vi. Estudis sobre l'ensenyament platònic II*.
6. Y. Charles Zarka, *Hobbes i el pensament polític modern*
7. Josep Monserrat, *El Polític de Plató. La gràcia de la mesura*.
8. Leo Strauss, *La ciutat i l'home*.
9. Philippe Bénéton, *La igualtat per defecte*.

COL·LECCIÓ "SIGNE DE CONTRADICCIÓ"

- Raimon Galí, *L'Exèrcit de Catalunya*.
R. G., *El X Cos d'Exèrcit i la caiguda d'Aragó*.
Raimon Galí, *L'Ebre i la caiguda de Catalunya*.
Raimon Galí, *Aixecament i Revolta*.
R. G., *La Catalunya d'en Macià. L'Avantguerra*.

ALTRES TÍTOLS

- Carles Cardó, *La nit transparent*.
Francesc Cabana, *Allò que cal saber de l'economia de Catalunya*.
J. Raül Carreras, *Villaruel, Casanova, Dalmau*.
Societat Catalana de Filosofia, *Estudis Cartesians*.
Col·loqui de Vic, *La Ciutat*.
Col·loqui de Vic, *La Llei*.

ESTUDIS NACIONALISTES

- Raimon Galí, *La Catalunya d'en Prat*.
Jordi Galí, *La formació de Catalunya*.
Archimandrite Sophony, *La seva vida és la meua. Homenatge a Jaume Bofill*.

FUNDACIÓ ALEXANDRE GALÍ

- Alexandre Galí, *Escrits polítics. Escrits històrics (I)*.
Alexandre Galí, *Darrers escrits*.
Alexandre Galí, *Escrits pedagògics*.
Alexandre Galí, *Escrits històrics (II)*.

Subscripcions: **B.d'E.** Pg. de Sant Joan 73
08009 Barcelona. Telf. 93 457 40 69

